

BLADZIJDE 47, REGELS 15 EN 16

*De bescherming van
kinderen tegen georganiseerd
gewelddadig seksueel misbruik
in Nederland*

BLADZIJDE 47, REGELS 15 EN 16

De bescherming van kinderen tegen georganiseerd gewelddadig seksueel misbruik in Nederland

Reactie van de **Stichting Misbruikt! op het onderzoeksrapport
*“Onderzoek taken en taakuitvoering Landelijke
Expertisegroep Bijzondere Zedenzaken”***

Miranda Freriks, directeur-bestuurder
Corinne Dettmeijer-Vermeulen, voorzitter Raad van Toezicht

Stichting Misbruikt!
oktober 2023

Inhoud

Samenvatting en aanbevelingen	4
Woord vooraf	7
1 Inleiding	9
2 De bescherming van kinderen tegen (georganiseerd, gewelddadig) seksueel misbruik in relatie tot de doelen van de LEBZ en de toegang tot het recht	11
2.1 1999-2023	11
2.2 Access to Justice, toegang tot de rechter	13
2.3 Conclusie	14
3 Het onderzoek naar de LEBZ, Onderzoek taken en uitvoering Landelijke Expertisegroep Bijzondere Zedenzaken (LEBZ)	15
3.1 De onderzoeksvragen	16
3.2 De aanpak van het onderzoek	17
3.3 De doelen van de LEBZ.	18
3.4 De verklaring van het slachtoffer	20
3.5 Scenario Analyse Model (SAM)	20
3.6 Gebrek aan transparantie	22
3.7 Het vertrouwen van slachtoffers in de LEBZ	23
3.8 Het LEBZ rapport en het Rapport van de Commissie Hendriks	24
3.9 De zaak Lisa	25
3.10 Kennistheoretische kritiek	26
3.11 De adviezen van de onderzoekers	27
3.12 Conclusie	27
4 De reactie van de ministers van Justitie en Veiligheid en Rechtsbescherming	29
4.1 Onjuiste dan wel onvolledige informatie aan de Kamer	29
4.2 Het gebrek aan urgentie en een gevoel van verantwoordelijkheid	30
5 Conclusie	32

Samenvatting en aanbevelingen

Dit is in de eerste plaats een reactie op het onderzoeksrapport inzake taken en taakuitvoering van de Landelijke Expertisegroep Bijzondere Zedenzaken. Gezien de sterke verwevenheid kan dit rapport echter niet los gezien worden van het rapport van de Commissie Hendriks inzake georganiseerd gewelddadig seksueel misbruik van kinderen in Nederland. Met betrekking tot dit laatste rapport heeft de Stichting Misbruikt! een uitgebreide reactie geschreven en elementen hiervan zijn ook in deze reactie meegenomen. Op beide onderzoeksrapporten is inmiddels door de ministers van Justitie en Veiligheid en Rechtsbescherming gereageerd. In deze reactie wordt ook de kabinetsreactie¹ betrokken. Ook wordt, tegelijk met het uitbrengen van deze reactie, aan de ministers bij afzonderlijke brief gereageerd op de kabinetsreactie.

Nederland heeft meerdere verdragen² geratificeerd en zich gecommitteerd aan de Sustainable Development Goals³, alle (mede) gericht op de bescherming van de seksuele integriteit van kinderen. Maar wat het LEBZ-rapport helaas duidelijk maakt is dat de bescherming van kinderen tegen seksueel geweld in Nederland niet centraal staat. En daarmee ook niet de bescherming van de kinderen die slachtoffer zijn, werden of waren van georganiseerd gewelddadig seksueel misbruik. De Commissie Hendriks heeft immers vastgesteld dat het onomstreden is dat georganiseerd gewelddadig seksueel misbruik van kinderen in Nederland bestaat. Cijfers laten keer op keer zien dat kinderen op grote schaal seksueel worden misbruikt, overal, fysiek en digitaal, en toch blijkt uit het LEBZ-rapport dat Nederland voor de ingewikkelde zedenzaken, waarbij kinderen het slachtoffer zijn, een Landelijke Expertise Groep Bijzondere Zedenzaken heeft opgetuigd, die als voornaamste doel heeft *‘om onjuiste beschuldigingen op het gebied van seksueel misbruik te herkennen en daarmee onterecht beschuldigden te beschermen tegen vervolging’*. Men zag dat in de rechtszaal deskundigen, rechtspsychologen en anderen, het vaak niet eens waren over het waarheidsgehalte van verklaringen van slachtoffers. De meerwaarde van de LEBZ werd gezien in het feit dat, door in een vroeger stadium te beoordelen of een aangifte al dan niet op waarheid berustte, deze discussie buiten de rechtszaal kon worden afgedaan.⁴ Het moge duidelijk zijn dat daarmee de rechten van slachtoffers, zeker zoals deze nu in EU-verband zijn vastgesteld, met voeten worden getreden.

In deze reactie wordt aan het georganiseerd gewelddadig seksueel misbruik van kinderen met rituele kenmerken niet veel aandacht gegeven. Dat is zeker niet omdat wij niet geloven in het bestaan ervan. Integendeel: De vele slachtoffers die hierover verklaren beschouwen wij (conform de bewijsregels in het Wetboek van Strafvordering) als meerdere bronnen. Ook wordt vanuit het National Center of Missing and Exploited Children (NCMEC)⁵ aangegeven dat zij online materiaal van deze aard kennen en in de gaten houden. De Cie Hendriks vond onderzoek in Nederland te duur (€50.000). De Stichting heeft over NCMEC en over dit onderzoek in haar reactie op het rapport van de Cie Hendriks wel uitgebreid gerapporteerd. Maar in deze reactie heeft de Stichting dat met opzet niet gedaan. Alle aandacht werd door de Cie Hendriks bij het uitkomen van haar rapport gericht op datgene dat zij *niet* onomstreden achtten. De Stichting vindt dat nu alle aandacht zich moet richten op hetgeen de commissie als onomstre-

1 Tweede Kamer, vergaderjaar 2022–2023, 31 015, nr. 272.

2 Het Verdrag voor de Rechten van het Kind; Het verdrag van Lanzarote.

3 SDG's 5,2 en 16.1.

4 Reactie LEBZ op vragen van redactie Argos dd. 27 juni 2020, <https://www.vpro.nl/argos/lees/nieuws/2020/reactie-LEBZ-op-onderzoek-ritueel-misbruik.html>

5 <https://ojjdp.ojp.gov/programs/national-center-missing-and-exploited-children>

den heeft vastgesteld. Dat is dermate schokkend dat de aandacht daarvan niet mag worden afgeleid.

De Stichting Misbruikt! is blij met de constatering van de Commissie Hendriks, ook al staat deze op pagina 47 regels 15 en 16. Dat betekent erkenning voor de slachtoffers. Erkenning dat ze niet gek zijn. Door de opstelling van de LEBZ en die van het kabinet zoals deze in de kabinetsreactie wordt weergegeven wordt die erkenning in feite weer te niet gedaan. Uit het LEBZ-rapport blijkt dat de LEBZ alle kritiek naast zich neerlegt en zonder enige motivering aangeeft zich daarin niet te herkennen. En onderzoekers gaan daar zonder enige kritische noot in mee. De LEBZ opereert oncontroleerbaar, met een niet-gevalideerde methode, en, ondanks toegenomen kennis over de omvang van seksueel misbruik van kinderen, substantiële en gedocumenteerde veranderingen in het perspectief op verklaringen van slachtoffers van seksueel misbruik, al bijna 25 jaar met hetzelfde doel en op dezelfde wijze. Dat is onaanvaardbaar.

1. De Stichting beveelt aan de LEBZ in de huidige vorm op te heffen.

De ministers van Justitie en Veiligheid en Rechtsbescherming geven de conclusies uit het rapport van de Commissie Hendriks op vier plekken onjuist en afgezwakt weer. Op geen enkele wijze worden LEBZ of politie ter verantwoording geroepen over het feit dat ondanks het bestaan van deze ernstige georganiseerde vorm van criminaliteit er geen zaak tot op de bodem is onderzocht of tot een veroordeling heeft geleid. Ook is door de bewindspersonen nagelaten kritisch te bevragen hoe de politie en LEBZ voor de toekomst van plan zijn om deze slachtoffers wel de bescherming te geven waartoe Nederland zich verdragsrechtelijk heeft verplicht. Er lijkt geen enkele urgentie te bestaan om deze vorm van georganiseerde criminaliteit aan te pakken. Als een vergelijking met de aanpak van mensenhandel wordt gemaakt, en daar is gezien de vorm die deze criminaliteit aanneemt alle reden toe, dan is er een schril contrast. Bij brief van 18 september 2022 heeft de Stichting op verzoek van de Cie Hendriks uiteengezet welke stappen tot verbetering van de aanpak zouden kunnen leiden.

2. De Stichting herhaalt haar eerdere aanbevelingen en beveelt aan de georganiseerdheid van gewelddadig seksueel misbruik van kinderen de leidraad bij de aanpak te laten zijn.

De toegang tot het recht wordt voor deze slachtoffers beperkt door de wijze van aanpak door politie en LEBZ, waarbij de waardering van het waarheidsgehalte van de verklaring van een slachtoffer volledig buiten de rechtszaal is belegd en zulks op een oncontroleerbare, niet gevalideerde wijze. Ook het feit dat de opsporing en vervolging in handen zijn van één organisatie en dat de artikel 12 sv. procedure eveneens slechts één instantie kent, belemmert de mogelijkheid van het slachtoffer om inhoudelijk haar of zijn verklaringen door een rechter te laten beoordelen.

3. De Stichting beveelt aan te onderzoeken hoe voor het slachtoffer de toegang tot de rechter kan worden verbeterd.

De inrichting van een meldpunt voor slachtoffers is overgelaten aan het ministerie van vws en momenteel zitten vier instanties aan tafel om een generiek meldpunt vorm te geven. De vergaderingen lopen al een jaar maar er is nog geen begin van overeenstemming. Er zit geen vertegenwoordiging van slachtoffers van georganiseerd gewelddadig seksueel misbruik aan tafel. Gelet op de adviezen van de Stichting en andere belangenorganisaties van deze slachtoffers en

het belang van kennis en vertrouwen komt dit in feite erop neer dat voor deze groep geen meldpunt zal komen. Bij brief van 16 oktober 2022 heeft de Stichting op verzoek van de Cie Hendriks uitgebreid uiteengezet aan welke eisen volgens de Stichting een Meldpunt zou moeten voldoen.

4. De Stichting herhaalt haar eerdere aanbevelingen inzake de instelling van een specifiek meldpunt en adviseert daarnaast om in ieder geval ook de slachtofferorganisatie mee te laten praten over de inrichting van een meldpunt.

De Kinderombudsman heeft meegelezen met het rapport van de Commissie Hendriks maar heeft zich niet publiekelijk uitgelaten over de constatering van de Cie Hendriks. De Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen heeft in haar bericht van 7 september 2023⁶ kort verwezen naar de bevindingen van de Cie Hendriks en deze schokkend genoemd. Over het LEBZ-rapport hebben geen van beide zich uitgelaten. Het lijkt alsof zij de aanpak van georganiseerd gewelddadig seksueel misbruik niet tot hun kerntaak rekenen. De Stichting heeft aangegeven dat deze vorm van georganiseerd gewelddadig seksueel misbruik niet alleen seksueel geweld betreft maar kinderpornografie, mensenhandel en seksueel geweld tegen kinderen, alle onderwerpen die horen tot het mandaat van de Nationaal Rapporteur. Gelet op het gebrek aan betrokkenheid tot nu toe, komt de Stichting tot de volgende aanbeveling.

5. De Stichting beveelt aan de Nationaal Rapporteur expliciet te belasten met het onafhankelijk monitoren van de aanpak van georganiseerd gewelddadig seksueel misbruik van kinderen.

6 <https://www.nationaalrapporteur.nl/actueel/nieuws/2023/09/07/meer-lef-en-ambitie-nodig-in-aanpak-mensenhandel-en-seksueel-geweld-tegen-kinderen>

Woord vooraf

In 1985 werd ik kinderrechter in Den Haag. Ik nam de praktijk over van Theo Rueb, die een half jaar eerder met pensioen was gegaan. Ik kende Rueb al uit mijn tijd als RAIO (rechterlijk ambtenaar in opleiding). Waarom hij met pensioen was, wist ik niet. Daar werd niet over gesproken. Hij werd eervol ontslagen en er was een afscheidsreceptie. Het kwam pas later naar buiten dat Rueb minderjarige jongens, die aan zijn toezicht waren toevertrouwd seksueel had misbruikt. Het misbruik maken van een kind in zo'n kwetsbare en afhankelijke positie, als kinderrechtter, daar zijn eigenlijk geen woorden voor.

Op een ochtend, niet lang na mijn benoeming, werden alle rechters gesommeerd om naar de kamer van de president, Meindert Wijnholt, te komen. Er was een belangrijke mededeling. Wijnholt vertelde ons dat die dag een boek uit zou komen van Yvonne Keuls: *Annie Berber en het verdriet van een tedere crimineel*, over een kinderrechtter die zijn pupillen seksueel misbruikte. En met die kinderrechtter werd Rueb bedoeld. Daarom, werd ons uitgelegd, was Rueb voortijdig met pensioen gestuurd. Er werd gesproken over het feit dat het zo naar was voor Rueb dat dit boek nu uitkwam en dat dit boek de reputatie van de rechtbank zou schaden. Dat het zo vervelend was dat het niet was gelukt de publicatie tegen te houden. Er werd niet gezegd dat het niet waar was.

Geen woord werd gewijd aan de gruwelijkheid van het misbruik, aan het feit dat het hier ging om een kinderrechtter die zijn pupillen misbruikte. Ook niet aan het feit dat het misbruik onder het tapijt was geveegd om de reputatie van Rueb en de rechtbank te beschermen. Dat er geen aangifte was gedaan en dat er op geen enkele wijze een poging was gedaan om de slachtoffers te vinden om hen te helpen, te compenseren of op zijn minst erkenning te bieden van hun slachtofferschap. Kennelijk was dat allemaal niet relevant en ging de bescherming van de dader, een man met gezag en aanzien, en de institutie, de Haagse Rechtbank, boven de bescherming van een kind. Eind jaren tachtig waren er vier zogenaamde 'hooggeplaatsten', mensen met gezag en aanzien, van wie duidelijk werd dat zij pupillen seksueel misbruikten. Naast Rueb waren dat de kinderrechtter Van der Ven in Arnhem, de directeur van de Rijksinrichting voor jongens De Dreef en de directeur van de Inrichting voor meisjes OGH Zetten. Niettemin doet de Cie Hendriks het feit dat veel slachtoffers als daders personen van politie, justitie en hulpverlening noemen af als gevolg van suggestie.⁷

Het is nu bijna veertig jaar geleden, maar de bijeenkomst in de kamer van de president is in mijn geheugen gegrift. Sindsdien heeft Nederland het Verdrag voor de Rechten van het Kind geratificeerd. Sindsdien hebben de Commissies Deetman, Samson en De Winter belangrijk werk gedaan. Maar na lezing van dit onderzoek, het rapport van de Commissie Hendriks en de reactie van de ministers van Justitie en Veiligheid en Rechtsbescherming aan de Tweede Kamer, kan ik me niet aan de indruk onttrekken dat er niet veel veranderd is en dat zeker in high profile zaken de bescherming van de dader nog steeds prevaleert boven de bescherming van het kind.

Van 2012 tot 2017 was ik Nationaal Rapporteur Seksueel Geweld tegen Kinderen. Dit mandaat was aan mijn mandaat Mensenhandel toegevoegd. Ik heb in die tijd geen aandacht gehad voor het bestaan van georganiseerd gewelddadig seksueel misbruik van kinderen. Dat betreurt ik.

⁷ Zie p. 23 reactie op rapport Cie Hendriks.

Toen was ik in een positie om de urgentie hiervan breed onder de aandacht te brengen. De omvang en intensiteit, alsook het weggijken werd eigenlijk voor het eerst blootgelegd door de uitzendingen van Argos. Nu, na de constatering door de Cie Hendriks, is weggijken geen optie.

Corinne Dettmeijer

Voorzitter Raad van Toezicht Stichting Misbruikt!

Voormalig Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen.

1 Inleiding

De Tweede Kamer heeft in oktober 2020 voltallig voor de motie⁸ gestemd om onderzoek te laten doen naar de werkwijze van de Landelijk Expertisegroep Bijzondere Zedenzaken (LEBZ). De werkwijze van de LEBZ was zowel in de maatschappij als in de Tweede Kamer al eerder onderwerp van vragen en kritiek geweest naar aanleiding van een radio-uitzending van Argos⁹. Het onderzoeksrapport “Onderzoek taken en taakuitvoering Landelijke Expertisegroep Bijzondere Zedenzaken” is op 24 februari 2023 door de minister van Justitie en Veiligheid aan de Tweede Kamer aangeboden¹⁰.

Ook op dringend verzoek van de Tweede Kamer, en ook naar aanleiding van bovengenoemde Argos-uitzending, had de Commissie Hendriks bij Besluit van 21 april 2021 de opdracht gekregen aan de minister van Justitie en Veiligheid te rapporteren over de beschikbare informatie omtrent het fenomeen van georganiseerd sadistisch misbruik van minderjarigen in Nederland door gebruik te maken van zoveel mogelijk bronnen en op basis van de bevindingen een advies te geven aan de opsporing. Het rapport van de Cie Hendriks, ‘Tussen ongelooft, opsporing en adequate hulpverlening’ is op 21 december 2022 aan de minister aangeboden.¹¹ De Stichting heeft op dezelfde dag haar reactie op dat rapport aangeboden aan Tweede Kamerlid Lisa Westerveld en tevens aan de hele Tweede Kamer en aan de minister van Justitie en Veiligheid gezonden.¹²

Bij brief van 30 juni 2023 hebben de ministers van Justitie en Veiligheid en Rechtsbescherming hun reactie op beide rapporten gezonden aan de Tweede Kamer. Zij schrijven aan de Kamer dat ‘de commissie Hendriks concludeert dat georganiseerd sadistisch misbruik van minderjarigen met rituele kenmerken op basis van de onderzoeksresultaten onaannemelijk is. Wel acht, aldus de ministers, de commissie het bestaan van georganiseerd, gewelddadig misbruik van minderjarigen *waarschijnlijk*. Met deze passage informeren zij de Kamer onjuist. De commissie constateert immers op p.47, regels 15 en 16 dat ‘De commissie constateert dat het *onomstreden* is dat georganiseerd en gewelddadig misbruik van minderjarigen bestaat.’ Er zit een groot verschil tussen ‘waarschijnlijk’ of ‘onomstreden’. Dat verschil zou ook tot uitdrukking moeten komen in de reactie op het rapport en de gevoelde urgentie. Waarom de ministers ervoor kiezen de conclusie van de commissie dermate af te zwakken en onjuist weer te geven is onduidelijk. Ook al heeft de commissie deze constatering verstoep in haar rapport, er mag verwacht worden dat de ministers deze belangwekkende constatering zouden hebben gevonden. Op vier punten wordt in de kabinetsreactie het rapport van de Commissie Hendriks onjuist weergegeven. De Stichting wijst de ministers hier in een aparte brief op.

8 <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-35349-16.html>

9 <https://www.vpro.nl/argos/media/afleveringen/2018/Het-verhaal-van-Lisa.html>

10 Roodbeen, R. ea, *Onderzoek taken en taakuitvoering Landelijke Expertisegroep Bijzondere Zedenzaken*, Breuer & Interval, 2023; zie ook Werner de Jonge, *Friends of Esthers* ‘Onderzoek naar de LEBZ oppervlakkig en ontoereikend’, Mei 2023, <https://www.lichttopsrn.com/onderzoek-naar-de-lebz-op-pervlakkig-en-ontoereikend/>

11 Tijdelijk Onderzoekscommissie Georganiseerd Sadistisch Misbruik van Minderjarigen, *Tussen ongelooft, ondersteuning en opsporing. Over georganiseerd sadistisch misbruik van minderjarigen*, 21 december 2021. Het rapport en de 12 deelrapporten zijn hier te vinden: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2022/12/21/eindrapport-tijdelijke-onderzoekscommissie-georganiseerd-sadistisch-misbruik-van-minderjarigen>

12 <https://misbruikt.nl/>

In de volgende paragrafen zal eerst ingegaan worden op het bestaan van georganiseerd gewelddadig seksueel misbruik van kinderen en de bescherming die deze slachtoffers, en slachtoffers van seksueel geweld in het algemeen in Nederland genieten en de ontwikkeling die het zicht op seksueel geweld in de laatste 25 jaar heeft doorgemaakt (2). Vervolgens zal het onderzoek naar het functioneren van de LEBZ kritisch worden besproken (3). Daarna wordt de reactie van de ministers besproken, mede in het licht van onze reactie op het rapport van de Commissie Hendriks (4). In de conclusie zal naar voren komen dat de ministers de Tweede Kamer op meerdere punten verkeerd hebben voorgelicht, dat het onderzoek naar het functioneren van de LEBZ niet serieus genomen kan worden, dat de LEBZ bestaansrecht ontbeert en tot slot dat de positie van het slachtoffer van (georganiseerd) (gewelddadig) seksueel geweld onvoldoende is gewaarborgd (5).

2 De bescherming van kinderen tegen (georganiseerd, gewelddadig) seksueel misbruik in relatie tot de doelen van de LEBZ en de toegang tot het recht

De constatering van de Cie Hendriks wordt hier nogmaals herhaald. Weggestopt op p. 47, regels 15 en 16, constateert de commissie dat het *onomstreden* is dat georganiseerd en gewelddadig misbruik van minderjarigen bestaat. Die constatering, zelfs weggestopt, rechtvaardigt alleszins een gevoel van urgentie om deze schandelijke misstand aan te pakken en de bescherming van deze kinderen tegen gewelddadig seksueel misbruik, mensenhandel en seksuele uitbuiting met voorrang ter hand te nemen.

2.1 1999-2023

In 1999 is de LEBZ opgericht met als voornaamste doel, zoals uit het LEBZ-onderzoek blijkt (p. 86) ‘inzicht te verschaffen in de waarde en gedragswetenschappelijke aspecten van zaken (oftewel, bijdragen aan waarheidsvinding) zodat beschuldigen niet al te lichtvaardig worden aangehouden en bijgedragen wordt aan een kansrijkere rechtszaak (voorkomen dat stafrechtelijk onderzoek leidt tot schade)’.

Al rond 2000 was er veel wetenschappelijke literatuur voorhanden over mythes rond valse aangiftes en herinneringen van kinderen met betrekking tot seksueel misbruik¹³. Het was toen reeds merkwaardig, gelet op het lage percentage valse dan wel onjuiste aangiftes, dat de LEBZ met bovenomschreven doel werd opgericht. Zo zijn in de Verenigde Staten in die periode vele Child Advocacy Centres opgericht om kinderen die het slachtoffer zijn van seksueel misbruik te helpen met disclosure en het doen van aangifte door een multidisciplinaire aanpak gericht op het kind, het slachtoffer.¹⁴ Daarbij spelen met name de alarmerend hoge cijfers van seksueel kindermisbruik een rol en niet alleen de incidenten van onjuiste dan wel valse aangiftes.

In 2001 wordt het EU-kaderbesluit inzake rechten van slachtoffers van kracht¹⁵, later aangevuld en vervangen door de EU Richtlijn¹⁶. In dat licht is het opmerkelijk dat de twee coördinatoren van de LEBZ in 2010 schrijven dat de ‘sterk slachtoffergerichte houding van justitie en politie’¹⁷ moest worden aangepakt en dat dit mede de aanleiding was voor de oprichting van de LEBZ. Dit lijkt lijnrecht te staan tegenover de algemene lijn die einde vorige eeuw op Europees niveau is ingezet om de positie van slachtoffers in het strafproces te versterken. Recentelijk meldde de NRC¹⁸ dat binnen de EU voorstellen zijn om slachtoffers nog meer rechten in het strafproces te geven.

¹³ [Http://www.leadershipcouncil.org/1/tm/tm.html](http://www.leadershipcouncil.org/1/tm/tm.html)

¹⁴ <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26767818/>; <https://www.nationalchildrensalliance.org/media-room/national-statistics-on-child-abuse/>.

¹⁵ 2001/220/JBZ: Kaderbesluit van de Raad van 15 maart 2001 inzake de status van het slachtoffer in de strafprocedure

¹⁶ Richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, en ter vervanging van Kaderbesluit 2001/220/JBZ

¹⁷ Nierop, N & Van den Eshof, P, 2010.

¹⁸ NRC van 3 augustus 2023.

De kennis over zedenzaken in het algemeen en seksueel misbruik van kinderen in het bijzonder heeft sinds 1999 een enorme ontwikkeling doorgemaakt.¹⁹ Men zou op zijn minst verwachten dat de rapporten van de Commissies Deetman, Samson en De Winter enige invloed zouden hebben gehad op de wijze waarop de LEBZ haar werk doet. Ook ontwikkelingen als #MeToo en recentelijk The Voice zouden toch enige invloed moeten hebben gehad op het perspectief op geloofwaardigheid van verklaringen van slachtoffers in het algemeen en van kinderen die slachtoffer zijn van seksueel misbruik in het bijzonder. Beleid en werkwijze van de LEBZ zijn echter hetzelfde gebleven, zoals onderzoekers naar de taken en taakuitvoering van de LEBZ hebben geconstateerd en dat is gezien al deze ontwikkelingen sinds 1999 niet goed te begrijpen. Evenmin is begrijpelijk dat in het betreffende onderzoek aan (mogelijke invloed van) deze ontwikkelingen in het geheel geen aandacht wordt gegeven.

Er is nog meer veranderd sinds 1999. Er is overweldigend digitaal bewijs dat kinderen en ook hele jonge kinderen gewelddadig en sadistisch seksueel misbruikt worden.²⁰ De zichtbaarheid hiervan en de kennis over digitaal onderzoek zijn exponentieel toegenomen. Ook deze ontwikkelingen zouden terug moeten komen in een veranderende, meer bij de tijd passende, werkwijze van de LEBZ. Onderzoekers hebben hier geen enkele opmerking over gemaakt. De ministers schrijven in hun brief aan de Kamer dat het Team Kinderporno en Kindersekstoerisme van de Landelijke Eenheid van de politie uitvoerig onderzoek heeft gedaan naar aanleiding van ‘aanhoudende beweringen’ van Argos. Op basis van dit onderzoek, aldus de ministers, is georganiseerd sadistisch (ritueel) misbruik niet vastgesteld. Door ritueel tussen haakjes te plaatsen zou de constatering ook georganiseerd gewelddadig seksueel misbruik zonder rituele kenmerken gelden.²¹ Maar dat zegt de Cie Hendriks niet. In deelrapport 5 staat: ‘Bij navraag geeft het team aan een klein percentage beeldmateriaal van ernstig sadistisch misbruik en georganiseerd misbruik tegen te komen (hurtcore), maar niet van misbruik met satanische en/of rituele aspecten’ (TBKK, persoonlijke communicatie, 20 juni 2022). Ook heeft de commissie afgezien van een digitaal onderzoek specifiek gericht op misbruik met rituele kenmerken door Web-1Q vanwege de daaraan verbonden kosten (ongeveer €50.000). Op pp. 16/17 heeft de Stichting in haar reactie aangegeven over een email te beschikken (van NCMEC)²², waarin deze organisatie desgevraagd aangeeft sadistisch kindermisbruik met rituele kenmerken wel degelijk aan te treffen en in de gaten te houden. In dat licht is de passage op p. 20 van deelrapport 5 van de Cie Hendriks:

‘Met de hoge mate van internationale samenwerking tussen opsporingsdiensten op het gebied van online kindermisbruik zou het daarom onwaarschijnlijk zijn dat geen van de ondervraagde personen van zulk onderzoek gehoord zou hebben. In de toekomst zouden eventueel automatische opsporingsmethoden ingezet kunnen worden, waarbij een algoritme actief zoekt naar rituele en satanische aspecten in beeldmateriaal of titels en beschrijvingen daarvan.’

hoogst opmerkelijk. De Stichting heeft de Cie Hendriks vóór de uitkomst van het rapport van de mededelingen van NCMEC op de hoogte gesteld. Ook de ministers beschikten over deze in-

19 Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2014). Op goede grond. De aanpak van seksueel geweld tegen kinderen. Den Haag: Nationaal Rapporteur.

20 <https://www.nationaalrapporteur.nl/publicaties/publicaties/2021/11/02/uitgelicht-netwerken-van-seksueel-kindermisbruik-op-het-darkweb>

21 Er is overweldigend digitaal bewijs dat gewelddadig seksueel misbruik bestaat.

22 National Center for Missing and Exploited Children, een vaste partner van de Nederlandse politie inzake de aanpak van kinderpornografie, <https://www.missingkids.org/>.

formatie. TBKK noemt een mogelijkheid voor de toekomst het inzetten van automatische opsporingsmethoden. Waarom niet nu?

2.2 Access to Justice, toegang tot de rechter

Slachtoffers die aangifte doen van seksueel geweld krijgen geen afschrift van die aangifte. Het Openbaar Ministerie is de leider van het politieonderzoek en bepaalt of het LEBZ-advies wordt gevraagd en tevens of het wordt opgevolgd. De LEBZ, indien ingeschakeld, kijkt naar de ontstaansgeschiedenis van de aangifte. De bevindingen daarover worden niet getoetst bij de aangever. Indien de LEBZ adviseert niet te vervolgen kan het slachtoffer de Officier van Justitie om uitleg vragen. Het slachtoffer krijgt dan geen inzage in het strafdossier.²³ Let wel, het gaat hier niet om kennisnemen van alle opsporingshandelingen, maar het gaat wel om de eigen aangifte (die iedereen die zijn fiets als gestolen aangeeft wel krijgt) en een bepalend advies waarin datgene, dat het slachtoffer in de aangifte heeft verklaard, als onwaar wordt gekenmerkt.²⁴

Als door de Officier van Justitie wordt besloten niet tot vervolging over te gaan, kan het slachtoffer daartegen een klacht indienen op grond van artikel 12 van het Wetboek van Strafvordering (sv.) bij het gerechtshof. Op dat moment heeft het slachtoffer, dan wel zijn/haar advocaat, het dossier nog niet gezien. Eén van de minimum vereisten voor een klacht op grond van artikel 12 sv. is dat het moet gaan om concrete feiten²⁵, hetgeen lastig is zonder bezit of kennis van de meest relevante stukken. Als de klacht is ingediend bepaalt artikel 12f, lid 2 sv. dat klager kan verzoeken kennis te nemen van de stukken uit het dossier. Artikel 12f, lid 2 en 3 sv. bepalen tevens dat de voorzitter kan bepalen dat bepaalde stukken niet ter inzage zullen worden gegeven.²⁶ In hoeverre van deze bevoegdheid in zedenzaken, en in het bijzonder met betrekking tot de adviezen van de LEBZ gebruik wordt gemaakt is niet bekend.

Tegen de beschikking van het gerechtshof staat geen cassatie open. Ook kent Nederland, anders dan vele andere landen, geen mogelijkheid tegen de Staat een procedure aan te vangen wegens rechtspraak in strijd met mensenrechten. Het waarheidsgehalte van de verklaring van het slachtoffer en de door hem of haar aangedragen feiten worden niet in de rechtszaal beoordeeld maar door de LEBZ in een besloten, ontoegankelijke, niet wetenschappelijke, niet geëvalueerde en oncontroleerbare procedure. In de zaak die door de Stichting Misbruikt! namens Lisa (zie 3.9) is ingediend bij CEDAW (het VN-Vrouwencomité), wordt ook ingegaan op het feit dat de wijze waarop in Nederland vrouwen en meisjes, die slachtoffer zijn van seksueel geweld, de mogelijkheid hebben om hun aangifte serieus onderzocht en door een rechter beoordeeld te krijgen, onvoldoende het recht op *access to justice* respecteert en wordt aangevoerd dat dit een schending oplevert. *Access to justice* is onderdeel van de Sustainable Development Goals (SDG's)²⁷(goal 16). Nederland heeft de SDG's onderschreven. De voorstellen van de EU om de positie

23 <https://www.slachtofferhulp.nl/strafproces/aangifte-tot-straf/officier-van-justitie-beslist-over-de-zaak/klacht-niet-vervolging-artikel-12-procedure/>

24 Overigens beschrijven onderzoekers uitgebreid (p. 87) hoe de door hen geïnterviewde beschuldigde het volledige LEBZ-advies heeft ingezien, zonder op te merken dat het opvallend is dat een beschuldigde het volledige advies te zien krijgt en het slachtoffer niet (p. 15).

25 Tekst & Commentaar Wetboek van Strafvordering, artikel 12, aantekening 1.

26 ECLI:NL: GHDHA: 2020:2347

27 <https://www.sdgnerland.nl/>

van slachtoffers in het strafproces te versterken, zal deze groep slachtoffers niet helpen, aangezien zij al in een stadium, lang voor een strafproces, geen enkele positie meer hebben.

2.3 Conclusie

De cijfers van seksueel misbruik van kinderen in Nederland zijn al jaren onrustbarend. 50% van de meisjes en 20% van de jongens maakt een strafbare vorm van fysiek seksueel geweld mee voor hun achttiende verjaardag.²⁸ Niettemin heeft Nederland een Expertise Groep opgetuigd die als voornaamste doel heeft *'om onjuiste beschuldigingen op het gebied van seksueel misbruik te herkennen en daarmee onterecht beschuldigden te beschermen tegen vervolging'*. Men zag dat in de rechtszaal deskundigen, rechtspsychologen en anderen, het vaak niet eens waren over het waarheidsgehalte van verklaringen van slachtoffers. De meerwaarde van de LEBZ werd gezien in het feit dat, door in een vroeger stadium te beoordelen of een aangifte al dan niet op waarheid beruiste, deze discussie buiten de rechtszaal kon worden afgedaan.²⁹ Het moge duidelijk zijn dat daarmee de rechten van slachtoffers, zeker zoals deze nu in EU-verband zijn vastgesteld, met voeten worden getreden.

Het wordt tijd om de bescherming van kinderen tegen seksueel geweld centraal te stellen.³⁰ En daarmee ook het belang van bescherming van de kinderen die slachtoffer zijn, werden of waren van georganiseerd gewelddadig seksueel misbruik.

28 Kerncijfers Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen, <https://www.augeo.nl/-/media/Files/Onderzoeken/Kerncijfers-en-inzichten-mensenhandel-en-seksueel-geweld-tegen-kinderen.ashx>

29 Reactie LEBZ op vragen van redactie Argos dd. 27 juni 2020, <https://www.vpro.nl/argos/lees/nieuws/2020/reactie-LEBZ-op-onderzoek-ritueel-misbruik.html>

30 SDG's 5.2 en 16.1.

3 Het onderzoek naar de LEBZ, Onderzoek taken en uitvoering Landelijke Expertisegroep Bijzondere Zedenzaken (LEBZ)

Onderzoekers hebben gesproken met enerzijds de zogenaamde ‘incrowd’, de coördinatoren, adviseurs, afnemers, zoals politie, OM en rechters, en één beschuldigde en anderzijds met, zoals onderzoekers dat noemen ‘indirect betrokkenen’³¹, vier slachtoffers/aangevers, en hun behandelaars³². De eerste groep is overwegend positief over de werkwijze van de LEBZ. Zij zijn in belangrijke mate de opdrachtgever en uitvoerder van de rapporten en kennen de rapporten.³³ De tweede groep is dat niet. Aangevers in een zedenzaak krijgen geen afschrift van hun aangifte en geen inzage in het naar aanleiding van hun aangifte opgemaakte LEBZ-advies. En ook hun behandelaars kunnen dus niet van deze stukken kennisnemen. Slachtoffers worden slechts sporadisch op de hoogte gebracht van het advies. De LEBZ geeft geen enkele openbaarheid van hun werk en sinds 2008 is geen (meerjaren) jaarverslag meer gepubliceerd.³⁴ Iedereen die niet tot de incrowd behoort tast derhalve in het duister. Dat geldt voor slachtoffers - die wij direct betrokkenen noemen - maar ook voor een maatschappelijke toets ten aanzien van de vraag of bijvoorbeeld in zedenzaken de rechten van slachtoffers voldoende worden gerespecteerd en in lijn zijn met de EU-Slachtofferrichtlijn³⁵.

Onderzoekers constateren (pp 14, 15) dat het opvallend is dat de tweede groep hun oordeel hoofdzakelijk lijkt te baseren op eenmalig contact met de LEBZ en de beperkte openbare informatie die over de LEBZ voorhanden is. Waarom dit opvallend is, is niet duidelijk. Slachtoffers zullen veelal maar een keer te maken hebben met de LEBZ en openbare informatie over de LEBZ is er niet. Het ligt dus voor de hand dat hun oordeel gebaseerd is op eenmalig contact. Eerder zouden de onderzoekers de getuigenissen van eenmalige contacten van slachtoffers als een reeks van gelijksoortige oordelen moeten beschouwen, dan deze af te doen als eenmalige ervaringen, waaraan geen betekenis wordt toegekend.

De LEBZ-coördinatoren en adviseurs kunnen zich in de kritiek van slachtoffers en behandelaars niet vinden. En de onderzoekers gaan daarin, zonder enige objectieve toets, mee (p. 16).

Hieronder zal eerst worden ingegaan op het onderzoek, de gehanteerde methodiek en de conclusies van het rapport.

31 In de rapporten van de LEBZ staat de aangifte van een slachtoffer centraal. Het is onbegrijpelijk en disrespektvol om hier te spreken van indirecte betrokkenen. Heel veel directer wordt het niet.

32 Onderzoekers hebben ook met Stichting Misbruikt! gesproken.

33 De enige beschuldigde, die door onderzoekers is gehoord, heeft het LEBZ-advies integraal ingezien en is naar aanleiding van het advies niet als verdachte aangemerkt.

34 Dit met uitzondering van een publicatie in een Cahier Politiestudies, wat weliswaar te verkrijgen is bij de uitgever, maar de facto alleen is uitgebracht voor insiders: Ter Beek, M en Nierop, N, *Het beoordelen van complexe zedenzaken door de Landelijke Expertisegroep Bijzondere Zedenzaken (LEBZ) – periode 2008-2020*, Cahier Politiestudies, jaargang 2022-2, nr.63 Zedenzaken, p.131 – 160, Uitgeverij Gompel&Svacina.

35 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=celex%3A32012L0029>

3.1 De onderzoeksvragen

De probleemstelling van het onderzoek wordt als volgt weergegeven: Welke doelen en taken heeft de LEBZ? Hoe voert de LEBZ haar taken uit? Hoe is de LEBZ samengesteld? Op welke manier wordt de kwaliteit van de werkzaamheden van de LEBZ bewaakt? Hoe beoordelen andere partijen het werk van de LEBZ? (p16). Om antwoord te krijgen op deze probleemstelling zijn door onderzoekers de volgende vragen geformuleerd (pp. 18, 19):

1. Welke doelen, taken en (mogelijke) visie van de LEBZ vloeien voort uit de PIZKK en de achterliggende beleidsstukken?
2. Welke eventuele overige doelen, taken of visie heeft de LEBZ zich gesteld of op zich genomen (inclusief onofficiële doelstellingen)?
3. In hoeverre zijn deze (onder vragen 1 en 2 geconstateerde) doelen, taken en visies congruent met elkaar, met de doelstellingen van het beleid op gebied van opsporing en vervolging van seksueel misbruik én met het slachtofferbeleid voor slachtoffers van seksueel misbruik?
4. Welke taken heeft de LEBZ in de periode 2016 tot en met 2021 verricht?
5. Voor welke overige taken werd de LEBZ geconsulteerd (inclusief onofficiële taken)?
6. Op welke wijze heeft de LEBZ haar taken verricht? a) Welke protocollen, activiteiten en instrumenten zet de LEBZ in? Welke theorieën en/of modellen liggen hieraan ten grondslag? b) Wat is de wetenschappelijke onderbouwing van de instrumenten en theorieën?
7. In de afgelopen 6 jaar: a) Bij hoeveel zaken werd de LEBZ om advies gevraagd? b) Hoeveel zaken heeft de LEBZ daadwerkelijk behandeld? c) In welke categorieën kunnen deze zaken onderverdeeld worden? d) Wat was de samenstelling van de LEBZ met betrekking tot expertise, ervaring, wetenschappelijke opvattingen (over de onderwerpen hervonden herinneringen, herinneringen voor het derde levensjaar en herinneringen aan zaken die zich meer dan acht jaar geleden zouden hebben voorgedaan), etc.? e) Hoe waren de adviesgroepen (qua expertise, ervaring, opvattingen, jaren werkzaam voor de LEBZ, etc.) samengesteld die deze zaken hebben beoordeeld? Was er sprake van diversiteit (expertise, ervaring, opvattingen, maar ook welke leden (adviseurs) samen in een adviesgroep zaten)? f) Wat waren de uitkomsten van de individuele beoordelingen en de uitgebrachte adviezen? - (Wanneer van toepassing), hoe vaak, en waarom werd advies van de LEBZ niet overgenomen? g) Zijn er overeenkomsten/verschillen te zien in uitkomsten op basis van samenstelling, zaakcategorie of andere zaakkenmerken?
8. Aan welke eisen moeten de adviseurs voldoen?
9. Vindt er (bij)scholing plaats?
10. Vindt er intervisie en/of supervisie plaats?
11. Aan welke eisen dienen rapporten (en rapporteurs) te voldoen?
12. Worden rapporten geëvalueerd? Ervaringen met en meningen over de LEBZ.
13. Wat zijn de ervaringen van de zedenteams met de LEBZ?
14. Wat zijn de ervaringen van OM en officieren van justitie met de LEBZ?
15. Wat zijn de ervaringen van (vermeende) slachtoffers/beschuldigten met de LEBZ?
16. Wat zijn de ervaringen van andere inhoudelijke deskundigen (zoals GZ-psychologen/behandelaren, slachtofferadvocaten en overige professionals betrokken bij (vermeende) slachtoffers/beschuldigten) met de LEBZ?

In de probleemstelling is met name interessant de vraag op welke wijze de kwaliteit van de werkzaamheden van de LEBZ bewaakt wordt. In dat kader zal in deze reactie met name ingegaan worden op de vragen 1 t/m 3, 6b, 12, 15 en 16.

3.2 De aanpak van het onderzoek

In het onderzoek worden allereerst de beoogde doelen en taken van de LEBZ in kaart gebracht op basis van een analyse van beleidsdocumenten vanaf de oprichting van de LEBZ in 1999 tot aan nu. Er wordt door onderzoekers geen waardeoordeel over de doelen gegeven. Niettemin geven onderzoekers aan dat onderzoeksvraag 3 positief kan worden beantwoord, waarbij opvalt dat een positieve beantwoording van de vraag of doelen en taken congruent zijn met het slachtofferbeleid voor slachtoffers van seksueel misbruik nergens op is gebaseerd. In de beschreven doelen komt het woord slachtoffer niet voor en de uitkomsten van de interviews met slachtoffers en behandelaars worden als niet ter zake doende opzijgeschoven. Er lijkt geen toets te zijn geweest aan de EU-Slachtofferrichtlijn. Van een beantwoording van vraag 3 is dus geen sprake.

Voorts zijn alle 155 adviezen die de LEBZ in de periode van 2016 tot en met 2021 heeft uitgebracht geanalyseerd. De ijkpunten waren daarbij of de LEBZ werkte volgens de doelen en op de wijze die waren vastgelegd in beleidsdocumenten en deels de doelen die door de LEBZ zelf zijn gesteld. Het valt onderzoekers op dat de vierjaarlijkse evaluatie van de werkwijze van de LEBZ slechts *beperkt* heeft plaatsgevonden (p. 94). Vastgesteld wordt dat er slechts één evaluatie tussen het jaar van oprichting (1999) en het onderhavige onderzoek heeft plaatsgevonden en dat dat een evaluatie door de LEBZ zelf betrof. Dit is wel een heel beperkte evaluatie. De analyse van de adviezen had niet ten doel een oordeel te vormen of deze adviezen objectief bezien voldeden. Hoe de onderzoekers op basis van deze analyse tot de conclusie kunnen komen dat het advies van de LEBZ bijdraagt aan 'het objectiveren van (verklaringen en bewijsvoering in) bijzondere zedenzaken' is op grond van deze gevoerde onderzoeksmethode niet duidelijk. Er wordt gekeken naar de doelen en beleidstukken. Een doel is het objectiveren. Er wordt geconcludeerd dat gewerkt wordt volgens de werkwijze als vermeld in de beleidsstukken, maar dat rechtvaardigt zonder nader onderzoek geenszins de conclusie dat dat doel is bereikt.

Het derde onderdeel van het onderzoek bestond uit 45 interviews met enerzijds de zogenaamde incrowd, bestaande uit de coördinatoren, adviseurs en afnemers, alle personen die kennis dragen van de rapporten, en met anderzijds een klein aantal slachtoffers en behandelaars, die die kennis ontberen. Die laatste groep is voor het instellen van dit onderzoek wel een zeer relevante groep geweest. De vragen en klachten over de werkwijze hadden in belangrijke mate te maken met klachten van slachtoffers in de Argos-uitzendingen en het gebrek aan transparantie in het werk van de LEBZ. Het gebrek aan transparantie wordt ook door de onderzoekers opgemerkt. Wat opvalt is dat de overtuiging van coördinatoren en adviseurs dat zij voldoende expertise hebben en hun werk goed doen, door de onderzoekers zonder nadere motivering wordt gedeeld (p. 103). Over hetgeen slachtoffers en behandelaars zeggen wordt aangegeven dat bij hen veel onduidelijkheden en misverstanden bestaan en dat zij onvoldoende geïnformeerd zijn en dus worden hun uitlatingen deels als meningen afgedaan (p. 100)³⁶, welke geen afbreuk kunnen doen aan de overtuigingen van de coördinatoren en adviseurs over hun eigen prestaties.

In het onderzoek wordt aangegeven dat de LEBZ de zaken en adviezen sedert 1999 zorgvuldig heeft gearchiveerd (p. 99). Deze constatering is om meerdere redenen opvallend. Het onderzoek gaat niet verder terug dan 2016. Nergens in het onderzoek is vermeld dat er gesproken is

³⁶ Onderzoekers beschouwen de uitlatingen van de incrowd als ervaringen, die zij serieus nemen en lijken aan de waarde van de uitlatingen van de slachtoffers aanzienlijk minder waarde te hechten.

over of gekeken naar adviezen uit de periode 1999-2016. Sommige slachtoffers hebben daarenboven aangegeven zeker te weten dat hun zaak door het LEBZ is beoordeeld maar dat opvragen niet lukt, mede omdat die zaken onvindbaar zouden zijn. Er zijn over de jaren 2008-heden geen publieke verslagen over het werk van de LEBZ gepubliceerd. Kortom het is onduidelijk waarop deze stellige formulering is gebaseerd.

3.3 De doelen van de LEBZ.

De LEBZ is in 1999 opgericht met als eerste doel het objectiveren³⁷ van (verklaringen en bewijsvoering in) bijzondere zedenzaken en het inzicht verschaffen in de waarde en de gedragswetenschappelijke aspecten van deze zaken. De onderzoekers concluderen dat dit doel in de loop van de tijd vrijwel ongewijzigd is gebleven en, ondanks de coördinatie van meer zaken dan beoogd in de periode 2005 tot en met 2015, de beperkte bezetting en het ontbreken van een evaluatie, volgens beoogde procedures is uitgevoerd (pp. 16, 86, 87).

De onderzoekers beschrijven dat in de opeenvolgende Aanwijzingen opsporing en vervolging inzake seksueel misbruik uit 2005, 2008, en 2010 meerdere aanvullende doelen van de LEBZ geformuleerd zijn. In alle drie de Aanwijzingen, waarin is verwezen naar de Aanwijzing uit 1999, is gesteld dat: “de impliciete doelstelling van de aanwijzing was te voorkomen dat mensen die worden beschuldigd van seksueel misbruik al te lichtvaardig worden aangehouden” (p. 33).

Voorts melden onderzoekers dat in het meest recente onderzoeksverslag van de LEBZ uit 2022 men komt tot twee net even andere, maar concreter omschreven doelen, namelijk: 1) inzicht verschaffen in de waarde van de verklaringen en in de gedragswetenschappelijke aspecten die relevant zijn voor de bewijsvoering, en 2) bijdragen aan een kansrijkere rechtszaak en voorkomen dat een beschuldigde wordt aangehouden in een zaak waar meer ondersteuning is voor een alternatief scenario, en vervolging naar alle waarschijnlijkheid niet zal leiden tot veroordeling (p.34).

De LEBZ heeft over haar doelen zelf enige verwarring doen ontstaan door op de website van de Politieacademie de tekst met betrekking tot hun doel aan te passen. Hierover zijn Kamervragen gesteld³⁸:

Klopt het dat de toelichtende tekst over de LEBZ op de website van de Politieacademie recent is aangepast en dat daarbij de volgende zinsnede is verwijderd: «heeft als voornaamste doel om onjuiste beschuldigingen op het gebied van seksueel misbruik te herkennen en daarmee onterecht beschuldigden te beschermen tegen vervolging»? Zo ja, waarom is deze passage van de website verwijderd? Betekent dit ook dat de rol, taken en verantwoordelijkheden van de LEBZ veranderd zijn of veranderd gaan worden?

En het antwoord van de minister van Justitie en Veiligheid:

³⁷ Wat objectiveren in dit verband betekent is niet duidelijk en wordt niet uitgelegd.

³⁸ Kamervragen (Aanhangsel) 2020-2021, nr. 187.

Het klopt dat deze zin recent is aangepast. De aangehaalde zin betrof een zin uit de thesaurus van de Politieacademie en deed geen recht aan de bij antwoord 1 genoemde omschrijving³⁹. Op 17 juli jl (2020). Is deze zin op verzoek van de LEBZ verwijderd en vervangen door een zin die wel volstaat, namelijk «De LEBZ is een multidisciplinaire adviesgroep die door de officier van justitie kan worden geconsulteerd om de feiten die door de politie zijn verzameld in een zedenzaak nader te analyseren». De rol, taken en verantwoordelijkheden van de LEBZ zijn niet veranderd.

Zelf geeft de LEBZ aan Argos in juni 2020 de volgende verklaring voor haar ontstaan:

De sterk slachtoffergerichte houding van politie en justitie leidde, in combinatie met de wetenschappelijke debatten, in de rechtszaal tot heftige discussies tussen deskundigen van het openbaar ministerie aan de ene kant en deskundigen van de verdediging aan de andere kant (Nierop & Van den Eshof, 2010⁴⁰). Bekende c.q. beruchte zedenzaken uit de jaren tachtig en negentig waarin niet-gesubstantieerde beschuldigingen een beschadigend effect op onschuldige burgers hadden, zijn de zaak Oude Pekela, de Bolderkar affaire, de Eper incestzaak en de zaak Lancee. In veel van deze zaken stonden deskundigen ter zitting lijnrecht tegenover elkaar.

Deze verklaring uit juni 2020 past meer bij de tekst zoals deze voor de wijziging van juli 2020 op de website van de LEBZ stond. Ook het rapport (p. 94) noemt het doel zoals omschreven op de website vóór de wijziging.⁴¹ Overigens geeft de passage van voor de wijziging een doel weer en is deze in juli 2020 veranderd in een zin die een werkwijze beschrijft. Het lijkt er dus op dat de minister van Justitie en Veiligheid ook bij de beantwoording van die vraag de Kamer onjuist dan wel onvolledig heeft geïnformeerd.

Onderzoekers concluderen (p.86) dat de doelen en taken van de LEBZ congruent zijn met het overkoepelende uitgangspunt van de Aanwijzing Zeden 2016⁴² en zien die congruentie in de volgende zinsneden:

“Waar het belang van waarheidsvinding botst met het belang van behoud en versterking van veerkracht van slachtoffers worden deze belangen steeds zorgvuldig tegen elkaar afgewogen om te voorkomen dat het strafrechtelijk onderzoek leidt tot schade bij slachtoffers en anderen” (de Aanwijzing)

en

‘inzicht te verschaffen in de waarde en gedragswetenschappelijke aspecten van zaken (oftewel, bijdragen aan waarheidsvinding) zodat beschuldigten niet al te lichtvaardig worden aangehouden en bijgedragen wordt aan een kansrijkere rechtszaak (voorkomen dat strafrechtelijk onderzoek leidt tot schade)’ (de LEBZ)

39 Dit deel van het antwoord is niet goed te begrijpen in de context van de overige uitlatingen over doel en werkwijze van de LEBZ, zoals verwoord in de antwoorden van de LEBZ aan Argos.

40 <https://www.vpro.nl/argos/lees/nieuws/2020/reactie-LEBZ-op-onderzoek-ritueel-misbruik.html>

41 Het lijkt er derhalve op dat de genoemde wijziging op de website van de LEBZ anders dan in de door de minister van J en V genoemde uitleg, zuiver cosmetisch is geweest.

42 Staatscourant 2016, nr. 19414, Aanwijzing zeden.

Wij zien die congruentie hierin niet. Nergens in de doelen en taken van de LEBZ wordt enige aandacht gegeven aan het belang van het slachtoffer.

Onderzoekers beantwoorden de eerste drie onderzoeksvragen positief, zonder zich de kritische vraag te stellen of de doelen op zich passen bij de opdracht aan de overheid om de seksuele integriteit van kinderen te beschermen, zowel waar het gaat om preventie als waar het gaat om degelijk onderzoek naar het misbruik (artt. 19 en 34 van het Verdrag voor de Rechten van het Kind) en of het wel zo positief is dat de werkwijze van de LEBZ na bijna 25 jaar aan nieuwe inzichten nog steeds onveranderd is gebleven.

3.4 De verklaring van het slachtoffer

De verklaring van een slachtoffer staat over het algemeen centraal in zedenzaken. Veelal wordt er door de politie van uitgegaan dat de verklaring van het slachtoffer het enige bewijs is.⁴³ In veel gevallen wordt echter met behulp van de huidige mogelijkheden het misbruik ook vastgelegd. Digitaal onderzoek zou dan ook in zedenzaken standaard onderdeel van het opsporingsonderzoek moeten zijn. De slachtoffers van georganiseerd gewelddadig seksueel misbruik zijn merendeels door meerdere personen, op meerdere plaatsen, gedurende vele jaren, vanaf zeer jonge leeftijd slachtoffer geweest van ernstig gewelddadig seksueel misbruik. Uit het rapport van de Cie Hendriks (p. 24) valt te lezen dat daartoe gerekend wordt langdurig onder water houden, elektroshocks, drogeren, wurgseks en vastbinden en verkrachten. Deze vorm van seksueel geweld tegen kinderen is ook te zien in de afbeeldingen op internet. In het onderhavige onderzoek wordt geen aandacht besteed aan het verschil in misbruik en wellicht ook het verschil in de ontstaansgeschiedenis van een aangifte in bijvoorbeeld een vechtscheiding en in deze vorm van georganiseerd gewelddadig seksueel misbruik. Ook wordt nergens aangegeven in hoeverre het hieronder beschreven Scenario Analyse Model (SAM) wellicht zou moeten leiden tot een andere toepassing bij geweld van deze aard en omvang.

Er wordt in het rapport ook aandacht besteed aan ritueel misbruik en hervonden herinneringen (p. 37 ev). De coördinatoren van de LEBZ hebben gepubliceerd over hun 'geloof' in het bestaan van ritueel misbruik en hun visie op de validiteit van slachtofferverklaringen na hervonden herinneringen.⁴⁴ Zonder op die stellingnames verder in te gaan wijzen wij erop dat uit het rapport van de Cie Hendriks blijkt dat in de gesprekken met de slachtoffers die de commissie heeft gevoerd, nauwelijks sprake was van hervonden herinneringen (Eindrapport, p. 28).

3.5 Scenario Analyse Model (SAM)

De LEBZ heeft in 2008 het SAM⁴⁵ geïntroduceerd om aan de hand van de ontstaansgeschiedenis van de aangifte te kunnen bepalen of de aangifte waar is. Dit model beroept zich onder andere op de falsificatie theorie van Karl Popper:

43 Dit is ook de reden dat slachtoffers van seksueel geweld/misbruik – anders dan slachtoffers van bijvoorbeeld een inbraak – geen kopie van hun aangifte krijgen.

44 In onze reactie op het rapport van de Cie Hendriks is op pp 13-17 onze kritiek hierop verwoord, <https://misbruikt.nl/>

45 Het model wordt op p. 62 uitgelegd.

*“The Falsification Principle, proposed by Karl Popper, is a way of demarcating science from non-science. It suggests that for a theory to be considered scientific, it must be able to be tested and conceivably proven false. For example, the hypothesis that “all swans are white” can be falsified by observing a black swan”.*⁴⁶

Onderzoekers beschrijven dat de LEBZ dit model gebruikt, maar geven over de validiteit van de methode geen oordeel. Dat is opmerkelijk omdat op de wijze van gebruik door de LEBZ wel wat valt af te dingen. Deze methode betekent in feite dat als in het verhaal van een slachtoffer iets wordt gevonden wat niet klopt, het hele verhaal als onwaar kan worden afgedaan. De LEBZ gebruikt dit model om falsificatiemogelijkheid als voorwaarde voor waarheid te hanteren. Dat is echter niet wat Popper bedoelde. Het criterium van Popper betreft de wetenschappelijkheid van een theorie/verklaring en niet de waarheid ervan⁴⁷. Sterker nog: Popper zelf noemt de psychoanalyse van Freud volgens zijn falsificatiecriterium onwetenschappelijk maar erkent tevens dat deze psychoanalyse ons veel nuttige inzichten heeft gebracht⁴⁸. Wetenschappelijkheid en waarheid/geloofwaardigheid zijn twee verschillende concepten en de LEBZ lijkt dit door elkaar te gebruiken. Deze methode voor de beoordeling van verklaringen omtrent seksueel misbruik wordt alleen in Nederland (en alleen door de LEBZ) gebruikt en er wordt over het gebruik van deze methode geen discussie gevoerd. Dat is natuurlijk niet verwonderlijk omdat het gebruik van deze methode volstrekt niet transparant is (p 54).

De LEBZ stelt zelf, aldus het rapport (p. 63), dat “het SAM gezien (mag) worden als analysestructuur, en geen instrument of kwantitatieve methode die gevalideerd kan worden”. Dat is onbegrijpelijk en uiterst kwetsief. Elke analyse waarbij er input, een proces en output is, kan als een methode gevalideerd worden, ook als deze niet kwantitatief is. Concreet zou dit bij het SAM als volgt kunnen gaan:

1. De LEBZ brengt, gebruikmakend van de SAM analysestructuur, de adviezen uit
2. Ongeacht de adviezen van de LEBZ worden alle zaken uitgebreid verder onderzocht
3. De uitkomsten van deze onderzoeken worden vergeleken met de door de LEBZ gegeven adviezen en gekeken wordt in hoeverre deze uitkomsten overeenkomstig de adviezen zijn.

Dit zou een, weliswaar veel inspanning kostende, validatie zijn, maar de noodzaak van deze validatie wordt gegeven door het belang van de uitkomsten en de ernst van de zaak. Deze validatiebehoefte en validatiemogelijkheid ontkennen getuigt van weinig respect voor de aangevers en van weinig inzicht in de principes van goed kwaliteitsmanagement. Nog belangrijker is dat de LEBZ een advies geeft over al dan niet verder onderzoeken en dat dit advies vaak wordt opgevolgd. Datgene dat gevalideerd moet worden, wel of geen verder onderzoek, wordt dus intrinsiek geblokkeerd door de adviezen van de LEBZ. Voor een kwaliteitsevaluatie is dat volstrekt onvoldoende. Het wekt bevreesing dat onderzoekers hierover geen enkele kritische noot laten horen.

46 <https://www.mrchadd.nl/academy/vakken/anw/falsificatie-karl-popper>

47 Karl R. Popper, De groei van kennis, vertaling van hoofdstukken uit *Conjectures and refutations: the growth of scientific knowledge* uit 1963, 2^e druk, 1983, Uitgeverij Boom Meppel, p.61-62

48 Iter p. 63: “Dit betekent niet dat Freud en Adler niet een goed oog voor bepaalde zaken hadden. Ik twijfel er persoonlijk niet aan dat veel van wat zij zeggen heel belangrijk is en eens een rol in een testbare psychologische wetenschap kan spelen.”

Het door onderzoekers geconstateerde gebrek aan transparantie belemmert ook iedere controle vanuit de wetenschap, nationaal dan wel internationaal. Over het werk van de LEBZ en de gehanteerde methode wordt alleen gepubliceerd door medewerkers of adviseurs van de LEBZ. De LEBZ werft, selecteert en instrueert haar eigen adviseurs. Daarmee treedt een selectie op van opvattingen van deskundigen waarmee de mogelijkheid van tegenspraak zowel binnen de LEBZ zelf als met betrekking tot het tot stand komen van rechtszaken waarin deze tegenspraak relevant zou kunnen zijn, wordt gefrustreerd. Dit leidt tot confirmation bias.

Internationaal bestaat ook een andere methode om in zedenzaken, waarvan kinderen het slachtoffer zijn, de getuigenverklaringen te beoordelen te weten de Statement Validity Assessment⁴⁹. Deze methode werd ontwikkeld in Zweden en Duitsland en wordt in meerdere landen gebruikt en door rechtbanken aldaar valide gevonden. De LEBZ gebruikt die methode niet omdat, zoals zij zeggen (p. 62), daarover discussie is. Het klopt dat er discussie is in de literatuur, maar er wordt wel over geschreven en de methode wordt daardoor verbeterd.

Kortom de LEBZ gebruikt een methode waarover wetenschappelijke discussie is, maar die wel in meerdere landen gebruikt wordt, **niet** en stapt over op een eigen ontwikkelde, oncontroleerbare en niet gevalideerde methode, en onderzoekers merken op dat over de SAM geen discussie is. Onderzoekers geven zonder verdere analyse of oordeel weer dat de adviseurs deze methode goed vinden en accepteren de zienswijze van de LEBZ dus kritiekloos.

Een objectief, op onderzoek gestoeld, antwoord op vraag 6b: Wat is de wetenschappelijke onderbouwing van de instrumenten en theorieën? ontbreekt. Het antwoord op vraag 12: Worden de rapporten geëvalueerd? ontbreekt eveneens.

3.6 Gebrek aan transparantie

De onderzoekers constateren een gebrek aan transparantie. Die conclusie delen wij. Het gaat in het rapport om de transparantie met betrekking tot het werk en de werkwijze van de LEBZ in zijn algemeenheid. Het gebrek aan transparantie wijst op een fundamenteel kwaliteitsprobleem bij de LEBZ. Het ontbreken van voldoende transparante rapportage en verantwoording is niet alleen strijdig met de opdracht bij het instellen van de LEBZ het is ook onaanvaardbaar in termen van goed kwaliteitsbeleid. De LEBZ voldoet hierdoor niet aan de toets van verantwoording afleggen aan zichzelf en aan de maatschappij (en lijkt deze verantwoording ook niet belangrijk te vinden).

Het gebrek aan deze transparantie heeft er ook toe geleid dat onderzoekers de klachten en opmerkingen van slachtoffers, vertegenwoordigers van slachtofferorganisaties en behandelaars niet op waarde hebben kunnen schatten. Volgens de onderzoekers wisten deze personen onvoldoende van de LEBZ om gefundeerde kritiek te kunnen hebben. Meningingen van deze geïnterviewden, aldus de onderzoekers op p. 89, gingen niet over de inhoud van de adviezen of de deskundigheid van de adviseurs. De kritiek is aan de adviseurs voorgelegd (p. 90) en deze konden zich in de kritiek niet vinden. Daarmee was voor de onderzoekers kennelijk de kous af. Wat opvalt is dat ook onderzoekers de kwaliteit van de adviezen niet hebben beoordeeld. De onderzoeksvragen 15 en 16 worden in hoofdstuk 6 besproken en de ervaringen van slachtoffers/

49 <http://criminal-justice.iresearchnet.com/forensic-psychology/statement-validity-assessment-sva/>

beschuldigen en inhoudelijke deskundigen worden daar weergegeven. Niettemin worden die ervaringen vervolgens als niet relevant afgedaan.

3.7 Het vertrouwen van slachtoffers in de LEBZ

In het rapport wordt aangegeven dat slachtoffers van ritueel misbruik ‘zeggen geen vertrouwen te hebben in de politie en in de LEBZ onder meer omdat de experts niet zouden geloven in het bestaan van hervonden herinneringen’. Het woordje ‘zouden’ suggereert dat dit ten onrechte is. Uit de publicaties vanuit de LEBZ volgt echter duidelijk dat de LEBZ niet gelooft in hervonden herinneringen en evenmin in ritueel seksueel kindermisbruik. Opvallend is dat de LEBZ de door de Werkgroep Ritueel Misbruik vastgestelde definitie in 2008 zelfstandig heeft geherformuleerd, zulks naar aanleiding van door hen geanalyseerde zaken. De sinds 2008 gehanteerde definitie heeft (Cie Hendriks, deelrapport 13, p. 4) net zomin als de vroegere formulering geleid tot adviezen tot nader onderzoek dan wel vervolging. De LEBZ heeft in de jaren 1999 - 2020 28 zaken behandeld en geanalyseerd die aan de eerdere of latere formulering van ritueel misbruik voldeden (deelrapport 13, pp. 10-12). Geen van deze zaken heeft tot een advies tot vervolging geleid (Ter Beek & Nierop, 2021). De LEBZ concludeert dat deze zaken veel kenmerken hebben waarvoor bewijs gevonden had kunnen worden, maar dat dat bewijs niet is gevonden. De LEBZ ziet vooral in de ontstaansgeschiedenis van de aangifte de oorzaak van het niet vinden van bewijs. Dit is in het onderhavige rapport geen onderwerp van onderzoek geweest.

De kritiek van slachtoffers en behandelaars op vooringenomenheid van de LEBZ-coördinatoren en adviseurs lijkt niet serieus genomen te worden. De kritiek wordt in hoofdstuk 6 beschreven en voorgelegd aan de LEBZ-adviseurs die zeggen zich hierin niet te kunnen vinden (p. 90). Er zijn meerdere publicaties van de LEBZ waaruit de mening van de coördinatoren en adviseurs over ritueel misbruik, hervonden herinneringen, de rol van het slachtoffer in het strafproces of de voorkeur om discussies over bewijs buiten de rechtszaal te houden gemakkelijk zijn te destilleren. Zo schrijft de LEBZ in antwoord op vragen van Argos bijvoorbeeld: “In de loop der tijd kregen aangeefsters recht op slachtofferhulp en kregen zij spreekrecht in de rechtszaal. Deze positieve ontwikkelingen hadden echter een keerzijde; de waarheidsvinding kwam soms in de verdrukking door de aandacht voor de aangeefsters.”⁵⁰ Het is onbegrijpelijk hoe spreekrecht in de rechtszaal (in die tijd mochten slachtoffers alleen verklaren wat het misdrijf voor hen had betekend) en slachtofferhulp, dat toen nog in de kinderschoenen stond en zich vooral richtte op het opstellen van de slachtofferverklaring, invloed had op de waarheidsvinding. Ook de volgende passage: ‘De sterk slachtoffergerichte houding van politie en justitie leidde, in combinatie met de wetenschappelijke debatten, in de rechtszaal tot heftige discussies tussen deskundigen van het openbaar ministerie aan de ene kant en deskundigen van de verdediging aan de andere kant’ (Nierop & Van den Eshof, 2010), lijkt verder te gaan dan een wens om de waarheid te vinden, en lijkt eerder te getuigen van een wantrouwen jegens slachtoffers en een merkwaardige wens om datgene dat bij uitstek thuishoort in de rechtszaal, namelijk de waardering van bewijs, buiten de rechtszaal en oncontroleerbaar te houden. Er zijn meerdere publicaties die een bepaalde vooringenomenheid van de LEBZ illustreren en in plaats van de kritiek op dit punt slechts aan de LEBZ -adviseurs voor te leggen, hadden onderzoekers zichzelf hierover een (ob-

50 <https://www.vpro.nl/argos/lees/nieuws/2020/reactie-LEBZ-op-onderzoek-ritueel-misbruik.html>

jectieve) mening kunnen vormen door publicaties van LEBZ-medewerkers en adviseurs te bekijken.⁵¹

3.8 Het LEBZ rapport en het Rapport van de Commissie Hendriks⁵²

Het onderzoek van de Commissie Hendriks heeft deels gelijktijdig gelopen met het onderzoek naar het functioneren van de LEBZ. De Cie Hendriks heeft in haar rapport ook gekeken naar de beoordeling van aangiften met aspecten van ritueel misbruik door de LEBZ en, anders dan in het LEBZ-onderzoek, zijn daarbij wel vier zaken inhoudelijk beoordeeld.

Deelonderzoek 13 van het rapport van de Cie Hendriks betreft de beoordeling van aangiften met aspecten van ritueel misbruik door de Landelijke Expertisegroep Bijzondere Zedenzaken (p. 21)⁵³. Ook hier is het onderzoeksvoorwerp ritueel misbruik en niet sadistisch misbruik (zoals in de opdracht verwoord). De conclusie van de commissie na het inzien van vier willekeurige zaken van de LEBZ is dat het gebrek aan bewijs vaak een probleem is en dat de LEBZ hun overwegingen en advies helder uiteenzetten (p.34).⁵⁴ De Stichting had op 7 juni 2022 een gesprek met de voorzitter van de commissie en heeft daarbij met klem gevraagd om ook de zaak Lisa⁵⁵ en de afhandeling daarvan door de LEBZ te bekijken. De voorzitter zei ons dat die zaak te oud was⁵⁶; later, in zijn mail van 7 december, wijzigde hij dat in die zin dat hij van mening was dat die zaak tot te veel polarisatie zou leiden, hetgeen afleidt van wat de bevindingen en conclusies zijn van de commissie. Dat is een merkwaardige stelling. Wij hadden met opzet juist die zaak genoemd omdat in die zaak zo evident opmerkelijke en objectief verifieerbare fouten zijn gemaakt en omdat het voor ons niet mogelijk was andere afgedane adviezen in te zien.⁵⁷ Wij hebben in dat gesprek ook uitgelegd waarom naar ons oordeel juist de zaak Lisa relevant was. Noch het argument dat de zaak te oud zou zijn, noch het argument dat het te polariserend zou zijn, overtuigt. Lisa is één van de jongste slachtoffers die bij de commissie haar verhaal heeft gedaan. Het gaat in de zaak Lisa om de objectieve werkelijkheid, (daar ligt immers de focus van

-
- 51 Ter Beek, M en Nierop, N, Beschuldigingen van ritueel misbruik, Expertise en Recht, 2021-5; Hupperetz, M., Nierop, N.M., Beek, M.K. ter, Eshof, P. van den, & Beek, M.L.J. van (2018). De invloed van trauma op de accuraatheid van verklaringen. *Nederlands Juristenblad* (18), pp. 1266-1273; Nierop, N en Van den Eshof, P, Voorbij Ritueel misbruik – de ervaringen van een retractor, *EMDR-magazine* 19, pp. 26/28.; (Opinie) stukken in de *Volkskrant*: Paul van den Eshof en Nicole Nierop, Onjuiste aangiften: *Feiten en bewijs zijn en blijven cruciaal* (8 april 2011); (Opinie) stukken in de *Volkskrant* Paul van den Eshof: *Aantijgingen vrouwen lastig aan te pakken* (11 februari 2012); *Ex ziet al snel misbruik-zaak* (21 november 2008)
- 52 Zie ook: https://misbruikt.nl/wp-content/uploads/2022/12/Rapport_St-Misbruikt_DEF.pdf
- 53 Waar in dit onderdeel wordt verwezen naar paginanummers zijn dat pagina's uit het rapport van de Commissie Hendriks.
- 54 Een zo stellig verwoord positief oordeel over het werk van de LEBZ na inzage van vier zaken is opmerkelijk en weinig onderbouwd, temeer daar het onderzoek naar de werkwijze van de LEBZ nog niet is afgerond.
- 55 https://www.vpro.nl/argos/speel~RBX_VPRO_12219083~het-verhaal-van-lisa-argos~.html
- 56 Het LEBZ-rapport in deze zaak dateert van 22 mei 2014.
- 57 Het onderzoek naar de werkwijze van de L.E.B.Z. nam ook de zaak Lisa niet mee bij de beoordeling omdat hun opdracht niet verder teruggaat dan adviezen uit 2016; <https://www.wodc.nl/onderzoek-in-uitvoering/welk-onderzoek-doen-we/3258-evaluatie-van-de-landelijk-expertisegroep-bijzondere-zedenzaken-lebz>.

de LEBZ)⁵⁸ te weten een gynaecologisch rapport met een 100% zekere uitslag. Wat daarvan het polariserend effect zou kunnen zijn wordt geenszins onderbouwd en is dus onduidelijk.

3.9 De zaak Lisa

Op 25 september 2013 wordt Lisa door de politie gehoord. Lisa vertelt in dat verhoor dat zij jarenlang is misbruikt door haar vader en anderen. Zij vertelt over meerdere daders en slachtoffers en allerlei vreselijke omstandigheden. Zij vertelt dat zij zwanger is geweest, misschien van haar vader, maar dat weet zij niet, dat zij is bevallen in het bos achter haar huis en dat haar baby werd verkracht, gedood en begraven. De LEBZ vindt dat een ongeloofwaardig verhaal en zoekt een alternatief. Met gebruikmaking van de Scenario Analyse Methode komt de LEBZ met de verklaring dat de moeder, boos over het vertrek van vader uit de echtelijke woning, dit verhaal aan Lisa heeft ingefluisterd. Wat er zij van de geloofwaardigheid van het verhaal van Lisa, het door de LEBZ daarvoor in de plaats gezette verhaal is minstens even ongeloofwaardig, zo niet ongeloofwaardiger. Bovendien is het stereotyperend ('vrouwen door hun man verlaten, zijn boos en wraaklustig') en daarmee een schending van artikel 5 van VN-Vrouwenverdrag. Het feit van de zwangerschap van Lisa en de bevalling is objectief verifieerbaar. De LEBZ heeft ondanks verzoek van de huisarts daartoe, het rapport van het gynaecologisch onderzoek niet af willen wachten. Op grond van dit onderzoek staat vast dat Lisa een kind heeft gebaard rond haar veertiende levensjaar. Ook staat onomstotelijk vast dat die baby er niet meer is.⁵⁹

Op de zaak van Lisa heeft de LEBZ ook de SAM toegepast. Zonder hier enige conclusie aan te willen verbinden voor het toepassen van de SAM in andere zaken (Het LEBZ rapport in deze zaak is het enige LEBZ rapport dat de Stichting in heeft kunnen zien) is gekeken hoe de toepassing van de SAM in deze zaak heeft uitgewerkt. De aangiftes, van de moeder, de zus en Lisa zelf zijn bekeken en de opsporingshandelingen worden beschreven. De LEBZ ziet drie opmerkelijke zaken in het dossier: Lisa kijkt naar GTST (!) en kijkt ook graag naar ziekenhuisseries en/of operaties op televisie, Lisa's verklaring met betrekking tot de geboorte van de baby is niet realistisch en lijkt meer op een geboorte op televisie dan een echte eigen ervaring en na het studio verhoor is Lisa heel boos op moeder als het medisch onderzoek in het VUMC niet doorgaat. De LEBZ vraagt zich daarom af waarom Lisa zo gebrand is op een ziekenhuisonderzoek. Het hele rapport beschrijft inconsistenties en negatieve resultaten van politieonderzoek. Niettemin heeft de LEBZ niet willen wachten op het medisch rapport met betrekking tot de geconstateerde bevalling. Lisa had eerder medisch onderzoek dat niet onder algehele narcose plaatsvond, afgebroken. En dan beschrijft de LEBZ een alternatieve verklaring voor de aangifte, waarbij aangegeven wordt dat er in het gezin veel aandacht is voor seksueel misbruik, en dat moeder en grootmoeder negatief zijn over vader. Er volgt een persoonlijkheidsanalyse van Lisa, waarvan niet duidelijk is waar deze op is gestoeld maar waarvan de conclusie is dat Lisa fictie en werkelijkheid niet weet te onderscheiden. Misschien, aldus de LEBZ, ontlokken moeder en oma verhalen die Lisa als haar eigen verhaal ziet (aanname). Moeder bevestigt Lisa in haar verhaal. Met de beste wil van de wereld is aan deze aannames geen wetenschappelijk tintje te geven. Uit de manier waarop het rapport is opgeschreven komt duidelijk naar voren dat de experts het verhaal niet geloven en dan wordt er een alternatief verzonnen dat deels is gebaseerd op aannames

58 <https://www.vpro.nl/argos/lees/nieuws/2020/reactie-LEBZ-op-onderzoek-ritueel-misbruik.html>

59 In het onderzoek van Argos hebben meerdere slachtoffers medische dossiers laten zien, waaruit kan worden afgeleid dat ook bij hen sprake is geweest van zwangerschappen.

en dat uitlegt waarom geen geloof wordt gehecht aan de aangifte. Ook uitgaande van de falsificatie theorie klopt de analyse niet. Immers, ook al hebben sommige onderzoekshandelingen niet geleid tot positief resultaat, dat laat onverlet dat ook de positieve resultaten (het gynaecologisch onderzoek onder narcose) hierbij hadden moeten worden betrokken.

De zaak van Lisa is het bestuderen waard juist vanwege de verifieerbaarheid van haar verklaring op onderdelen. Het is dan ook zeer spijtig dat ondanks aandringen, de commissie deze zaak niet heeft willen betrekken bij haar onderzoek. Als de voorzitter en naamgever van de Cie Hendriks in de *Volkskrant* van 21 december zegt dat justitie in de zaak Lisa ondanks herhaalde inspanningen geen bewijsbare feiten vond, dan zegt hij dat niet na eigen onderzoek. Deze zaak viel ook niet in de onderzoeksperiode van het LEBZ-onderzoek. Ook aan die onderzoekers heeft de Stichting gesuggereerd het advies van de LEBZ in de zaak Lisa te bekijken, maar dat was helaas niet mogelijk vanwege de beperkte onderzoeksperiode. Overigens is in 2017 nog gecorrespondeerd met het openbaar ministerie over onder meer het LEBZ-onderzoek. De zaak Lisa is inmiddels aanhangig gemaakt bij CEDAW⁶⁰ wegens schending van meerdere artikelen van het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen en met name vanwege het achterwege blijven van degelijk onderzoek in een zaak van dergelijke ernst.

3.10 Kennistheoretische kritiek

De grote thema's bij de LEBZ zijn geloofwaardigheid en waarheid. De eerste is een relatieve, proportionele, procentuele waarschijnlijkheid. De tweede is in de opvatting van 'in overeenstemming zijn met de werkelijkheid' (correspondentietheorie met betrekking tot waarheid) vooral absoluut. Vanuit echter het SAM waarmee een uitspraak over geloofwaardigheid, betrouwbaarheid (en onderzoekbaarheid) wordt gedaan ontstaat een consequentie voor de aangever die absoluut is, namelijk wel of geen verder onderzoek. Samengevat is de conclusie van de LEBZ, gezien het SAM, gebaseerd op een subjectieve schatting van waarschijnlijkheid, maar is de consequentie - het gegeven advies - binair, in de zin van wel of geen verder onderzoek, en daarmee absoluut. En dit is voor aangevers een verschrikkelijk gegeven zeker gezien de nauwelijks bestaande entree voor hen in een corrigerende rechtsgang.

De LEBZ schrijft in haar stukken⁶¹ dat het in de tijd een verandering van geloofwaardigheid naar feiten heeft gemaakt. Dat is natuurlijk een onzinnige tegenstelling. Immers, eventuele feiten moeten de geloofwaardigheid versterken of verzwakken. Bovendien is er bij het opstellen van het advies globaal gezien geen sprake van het vaststellen van een feit (in de zin van een objectieve zekerheid), maar van een collectieve subjectieve inschatting – en dus eerder een opinie – op basis van het SAM en een oordeel over de twijfels vanuit de ontstaansgeschiedenis. Uiteindelijk is dus het advies van de LEBZ gebaseerd op geloofwaardigheid van het verhaal van de aangever. Sterker nog: het advies om niet verder te onderzoeken blokkeert de mogelijkheid om verdere feiten te vinden.

60 Committee on the Elimination of Discrimination against Women, United Nations Human Rights Treaty Body, <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cedaw>

61 Nierop, N.M. & Van den Eshof, P., *Misbruik, Misleiding en Misverstanden*, LEBZ 2008, p. 12; Nierop, N.M. & Van den Eshof, P., *De ontstaansgeschiedenis ontrafeld*, LEBZ 2003.

3.11 De adviezen van de onderzoekers

De adviezen volgend uit het onderhavige onderzoek zijn summier en beperken zich vooral tot regelmatige evaluatie, transparantie en communicatie (pp. 101, 102). De aanbevelingen zijn vooral intern binnen het politieapparaat gericht. De aanbeveling over evaluatie heeft de focus op capaciteit van de LEBZ. Over de maatschappelijke verantwoordelijkheid en controleerbaarheid wordt aanbevolen jaarlijks een rapport uit te brengen

Ten overvloede wordt op p 103 (niet onder het kopje ‘aanbevelingen’ maar onder het kopje ‘ten slotte’) nog ingegaan op een betere voorlichting aan slachtoffers over de taken en werkwijze van de LEBZ. Er is geen aanbeveling om bijvoorbeeld een slachtoffer, wier verklaring is gefalsificeerd met gebruik van het SAM, de gelegenheid te geven het door de LEBZ verzonnen scenario in te zien en te becommentariëren.

3.12 Conclusie

De Cie Hendriks concludeert op p. 47, regels 15 en 16 dat onomstreden is dat georganiseerd gewelddadig seksueel misbruik van kinderen in Nederland bestaat. Er is een aantal slachtoffers dat te kennen heeft gegeven dat naar aanleiding van hun aangifte de LEBZ was ingeschakeld. Het enige advies dat bekend is, is het advies in de zaak Lisa. En dat advies is aantoonbaar onhoudbaar. Het zou goed zijn indien de 28 adviezen die de LEBZ zelf heeft geanalyseerd, aan een onafhankelijk onderzoek zouden worden onderworpen. Het is buitengewoon treurig dat, ondanks de duidelijke, zij het verstopte, constatering van de Cie Hendriks, noch de Cie Hendriks, noch dit rapport de vraag opwerpt hoe het kan dat geen enkele zaak van deze vorm van georganiseerd gewelddadig seksueel misbruik van kinderen door de LEBZ positief is beoordeeld, temeer daar de beschrijving van het door de Cie Hendriks geconstateerde georganiseerd gewelddadig seksueel misbruik sterk overeenkomt met de tot 2008 gehanteerde definitie van virtueel misbruik.

Het onderzoek naar de LEBZ is gestart omdat er discussie was over de werkwijze van de LEBZ in de politiek, de media en de wetenschap. Onder andere therapeuten/behandelaars en slachtoffers van zedendelicten zijn ontevreden over de betrouwbaarheid en objectiviteit van de LEBZ en geven aan geen vertrouwen meer hierin te hebben (p. 9). Uiteindelijk worden de slachtoffers en therapeuten weggezet als indirect betrokkenen, onwetend over de werkwijze van de LEBZ en onvoldoende op de hoogte van de juridische mogelijkheden van de LEBZ. De LEBZ-medewerkers en adviseurs zijn overtuigd dat zij expertise hebben en hun werk goed doen. Uit het rapport blijkt dat de LEBZ haar werk doet

- op een oncontroleerbare wijze doen
- met een niet-gevalideerde methode en
- ondanks toegenomen kennis over de omvang van seksueel misbruik van kinderen, substantiële en gedocumenteerde veranderingen in het perspectief op verklaringen van slachtoffers van seksueel misbruik, al bijna 25 jaar met hetzelfde doel op dezelfde wijze.

Dit wordt door onderzoekers wel opgemerkt, maar niet als problematisch ervaren. Het is niet duidelijk wat dit onderzoek toevoegt aan een objectieve beoordeling van het functioneren van de LEBZ. Dit is des te schrijnender nu de Cie Hendriks heeft geconstateerd dat het onomstreden is dat georganiseerd gewelddadig seksueel misbruik van kinderen bestaat, meerdere slachtoffers van deze vorm van seksueel geweld hebben aangegeven dat zij aangifte hebben gedaan en

dat hun aangifte ter advisering aan de LEBZ zou zijn gezonden, en de LEBZ aangeeft in dit soort zaken nooit een positief advies te hebben gegeven. Juist daar zou het pijnpunt moeten liggen.

Onze reactie is niet alleen gericht op het onderhavige onderzoek, maar ook op de LEBZ als zodanig. Het onderzoek stelt zeker een aantal terechte kritiekpunten aan de orde, maar ziet over het hoofd hoe fundamenteel deze kritiek had moeten zijn. Een gemiste kans. Een organisatie die als voornaamste doel heeft na te streven *‘om onjuiste beschuldigingen op het gebied van seksueel misbruik te herkennen en daarmee onterecht beschuldigen te beschermen tegen vervolging’* zou niet een sleutelpositie moeten hebben in de aanpak van georganiseerd gewelddadig seksueel misbruik van kinderen. Temeer daar deze organisatie de beoordeling van de waarde van de aangifte door het slachtoffer buiten de rechtszaal houdt. Dit is in strijd met het verdrag voor de Rechten van Kind, met name de artikelen 19 en 34, en met SDG's 5.2 en 16.1. Naar onze mening zou de conclusie van het rapport niet anders hebben kunnen zijn dat de LEBZ geen bestaansrecht heeft en dient te worden afgeschaft. De waardering van bewijs dient controleerbaar te zijn.

4 De reactie van de ministers van Justitie en Veiligheid en Rechtsbescherming

Bij brief van 30 juni 2023 hebben de ministers van Justitie en Veiligheid en van Rechtsbescherming hun reactie op het rapport van de commissie Hendriks en het LEBZ-rapport gezonden aan de Tweede Kamer. Op meerdere punten hebben de ministers de Kamer onjuist geïnformeerd. In haar reactie op het rapport van de Commissie Hendriks heeft de Stichting aanbevelingen gedaan voor een betere aanpak van opsporing en het instellen van een meldpunt en een kenniscentrum.⁶² De belangengroepen waren uitdrukkelijk uitgenodigd - bij brief van 15 december 2021⁶³ door de vorige minister van Justitie en Veiligheid, mr. Grapperhaus, - om te reageren en de opdracht was dat de reactie van de belangengroepen integraal in het rapport moesten worden opgenomen. De Commissie Hendriks heeft aan deze opdracht slechts gedeeltelijk voldaan, hetgeen wij in onze reactie ook hebben gememoreerd. Ook heeft de commissie Hendriks onze uitgebreide en gefundeerde inbreng niet tot nauwelijks meegenomen in hun aanbevelingen dan wel anders geïnterpreteerd. Ook de ministers hebben, niettegenstaande gemelde brief, onze reactie op het rapport van de Cie Hendriks, alsmede de daarin vervatte aanbevelingen, in het geheel niet betrokken bij hun antwoord aan de Kamer.

4.1 Onjuiste dan wel onvolledige informatie aan de Kamer

De ministers schrijven aan de Kamer dat 'de commissie Hendriks concludeert dat georganiseerd sadistisch misbruik van minderjarigen met rituele kenmerken op basis van de onderzoeksresultaten onaannemelijk is. Wel acht, aldus de ministers, de commissie het bestaan van georganiseerd, gewelddadig misbruik van minderjarigen *waarschijnlijk*'. Met deze passage informeren zij de Kamer onjuist. De commissie constateert immers op p. 47, regels 15 en 16 dat 'De commissie constateert dat het *onomstreden* is dat georganiseerd en gewelddadig misbruik van minderjarigen bestaat.' Er zit een groot verschil tussen 'waarschijnlijk' en 'onomstreden'.

Ook ten aanzien van de opdracht wordt door de ministers de Kamer niet volledig geïnformeerd. De opdracht luidde, op uitdrukkelijk verzoek van de Kamer: '*de minister van Justitie en Veiligheid te rapporteren over de beschikbare informatie omtrent het fenomeen van georganiseerd sadistisch misbruik van minderjarigen in Nederland door gebruik te maken van zoveel mogelijk bronnen en op basis van de bevindingen een advies te geven aan de opsporing*'. De ministers schrijven echter aan de Kamer dat de opdracht luidde om 'een breed perspectief te bieden op het fenomeen georganiseerd sadistisch misbruik van minderjarigen *met eventuele rituele kenmerken*'. Die laatste zinsnede staat uitdrukkelijk niet in de opdracht en dit was niet per ongeluk. De commissie heeft zelf in haar rapport en conclusie en zeker ook in de berichtgeving ook een bredere opdracht aan zichzelf toegeschreven. Dit heeft onder meer geleid tot verwarrende berichtgeving in de media, waarbij de aandacht vooral ging naar datgene dat de commissie niet als onomstreden had bevonden en niet naar de toch zeer heftige constatering dat georganiseerd gewelddadig seksueel misbruik van kinderen *bestaat*. Men zou verwachten dat de ministers hun eigen opdracht aan de commissie voldoende kenden om deze accuraat weer te geven.

62 Reactie Stichting Misbruikt! op rapport Cie Hendriks. Pp. 29-34.

63 Tweede Kamer, vergaderjaar 2021–2022, 31 015, nr. 240.

Vervolgens schrijven de ministers dat de Cie Hendriks concludeert dat georganiseerd sadistisch misbruik van minderjarigen met rituele kenmerken op basis van onderzoeksresultaten onaanvaardbaar is. Dat is niet wat de commissie concludeert. De commissie geeft aan dat: “Al met al zijn slachtoffers de enige primaire bron die dit soort misbruik melden en wordt vanuit andere bronnen geen ondersteuning gevonden voor het bestaan ervan.” Dat is echt iets anders. En het zijn meerdere slachtoffers. De commissie ziet meerdere slachtoffers als één bron. Waarom deze slachtoffers als één bron zou gelden is volstrekt onduidelijk.

De ministers schrijven in hun brief aan de Kamer dat het Team Kinderporno en Kindersektoerisme van de Landelijke Eenheid van de politie uitvoerig onderzoek heeft gedaan naar aanleiding van ‘aanhoudende beweringen’ van Argos. Op basis van dit onderzoek, aldus de ministers, is georganiseerd sadistisch (ritueel) misbruik niet vastgesteld. Door ritueel tussen haakjes te plaatsen zou de constatering ook georganiseerd gewelddadig seksueel misbruik zonder rituele kenmerken gelden.⁶⁴ Maar dat zegt de Cie Hendriks niet. In deelrapport 5 staat: ‘Bij navraag geeft het team aan een klein percentage beeldmateriaal van ernstig sadistisch misbruik en georganiseerd misbruik tegen te komen (hurtcore), maar niet van misbruik met satanische en/of rituele aspecten’ (ТВКК, persoonlijke communicatie, 20 juni 2022). Ook op dit punt wordt de Kamer door de ministers onjuist dan wel onvolledig voorgelicht.

4.2 Het gebrek aan urgentie en een gevoel van verantwoordelijkheid

De ministers hebben de aanbevelingen van de Cie Hendriks inzake aangifte en opsporing voorgelegd aan de politie en hun antwoorden als leidend in hun bericht aan de Kamer genomen. Aan de minister van Justitie en Veiligheid is ook de reactie van Stichting Misbruikt! gezonden met duidelijke aanbevelingen op dit punt. Kennelijk zijn die aanbevelingen niet meegenomen. Wat daarvan zij, de constatering die de Cie Hendriks heeft verwoord ten aanzien van de aard van deze vorm van misbruik laten een vorm van criminaliteit zien die de capaciteit, de deskundigheid en de aanpak van zedenteams overstijgt. Waar de minister van Justitie en Veiligheid de aanpak van mensenhandel ziet als een ‘haaldelict’, een delict waarnaar gezocht moet worden, een vorm van criminaliteit die moet worden uitgeroeid, worden de duidelijke kenmerken van mensenhandel als er een zedencomponent aanwezig is, als ondergeschikt geoordeeld. Met andere woorden: een Bulgaarse mensenhandelaar, die drie achttienjarige meisjes seksueel uitbuit vraagt proactief recherche werk, maar een vader en grootvader die samen met de buurman en een neef, in totaal vier minderjarigen verkopen voor seksuele diensten, het gewelddadig mishandelen en het maken van opnamen van dat misbruik, rechtvaardigt een dergelijke aanpak niet. Dat is niet uit te leggen.

Uit beide rapporten blijkt dat de zedenpolitie en de LEBZ nauwelijks tot geen ervaring hebben met slachtoffers van georganiseerd gewelddadig seksueel geweld. Gelet op de conclusie van de Cie Hendriks is dat heel gek en zou de politie daarop moeten worden aangesproken. Die verantwoordelijkheid ligt bij de minister van Justitie en Veiligheid.

De ministers hebben ook de aanbevelingen in het LEBZ-rapport aan de politie voorgelegd. De politie geeft in 2.1 van de brief in een reactie weer dat slachtoffers de mogelijkheid van een artikel 12 sv. Hebben en voegt daaraan toe dat slachtoffers gebruik kunnen maken van hun recht

⁶⁴ Er is overweldigend digitaal bewijs dat gewelddadig seksueel misbruik bestaat.

op inzage in het strafdossier. Maar slachtoffers hebben niet een afdwingbaar recht op inzage in het strafdossier. Zij hebben slechts het recht om een verzoek tot inzage te doen. Men zou denken dat de politie, en ook beide ministers, het verschil hiertussen weten. Op de beperkte mogelijkheden van artikel 12 sv. Is reeds hierboven onder 2.2 ingegaan.

De passage over het eventueel op te richten meldpunt zijn ronduit teleurstellend. Bij de Stichting komen met enige regelmaat meldingen, zowel van slachtoffers die nog midden in een netwerk zitten als van slachtoffers die daar al jaren uit zijn.⁶⁵ De hulpvragen zijn heel divers maar de grote gemene deler is dat de Stichting wordt vertrouwd. Dat zou een uitgangspunt moeten zijn en niet bestaande meldpunten die in al die jaren van deze slachtoffers geen meldingen hebben gekregen. Kennelijk mist daartoe het vertrouwen en het vertrouwen is essentieel. Het gaat om een kleine, zeer ernstig getraumatiseerde en bedreigde groep slachtoffers. Dat besef lijkt niet door te dringen. Misschien omdat de conclusie van de Cie Hendriks niet op waarde is geschat.

De ministers verwijzen naar het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (vws) voor een op te richten generiek meldpunt. De ministers geven daarmee aan niet te kiezen voor een speciaal meldpunt voor deze groep slachtoffers. Dat is te betreuren. Deze slachtoffers hebben behoefte aan een meldpunt waar degelijke kennis is van deze vorm van georganiseerd gewelddadig seksueel misbruik. De Stichting heeft ook aan de Cie Hendriks aangegeven hoe een dergelijk meldpunt vormgegeven moet worden. Over het op te richten generieke meldpunt wordt al ongeveer een jaar vergaderd bij vws met de politie en vertegenwoordigers van het CSG, Slachtofferhulp Nederland en Fier. Tot nu toe is nog geen overeenstemming bereikt over de vraag hoe dit meldpunt moet worden vormgegeven. Duidelijk is wel dat mensen met kennis en ervaring over deze specifieke doelgroep, en nog belangrijker mensen die het vertrouwen van deze slachtoffers genieten, niet aan tafel zitten. In feite betekent deze keuze dat er voor deze doelgroep dus geen meldpunt komt. Hiermee schiet Nederland tekort in de bescherming van deze slachtoffers.

In de laatste alinea van de kabinetsreactie merken de ministers op dat 'de schokkende ervaringen van (minderjarige) slachtoffers van georganiseerd sadistisch misbruik, waarover in de media wordt bericht', onbehagen en wantrouwen veroorzaken in de samenleving. Een merkwaardige slotconclusie. Immers het is de door de minister van Justitie en Veiligheid zelf, op verzoek van de Tweede Kamer, ingestelde Commissie Hendriks die constateert dat minderjarigen (de haakjes kunnen weg) schokkende ervaringen hebben als gevolg van georganiseerd gewelddadig seksueel misbruik. Het zijn de media die dit hebben aangekaart en het was de Tweede Kamer die stond op deugdelijk onderzoek waarbij de onderzoeksoopdracht specifiek werd beschreven. Door dit zo te verwoorden lijken de ministers afstand te nemen van de stevige conclusie van de Commissie Hendriks.

In haar reactie op het rapport van de Cie Hendriks heeft de Stichting aanbevelingen gedaan voor een betere aanpak van opsporing en het instellen van een meldpunt en een kenniscentrum.⁶⁶

65 Reactie Stichting Misbruikt! op rapport Cie Hendriks, p 27.

66 Reactie Stichting Misbruikt! op rapport Cie Hendriks. Pp. 29-34.

5 Conclusie

De Cie Hendriks concludeert op p. 47, regels 15 en 16 dat het onomstreden is, dat georganiseerd gewelddadig seksueel misbruik van kinderen in Nederland bestaat. Het feit dat deze conclusie is verstopt is te betreuren. Een dergelijke gruwelijke en ondermijnende constatering verdient een gevoel van urgentie bij alle betrokken instanties. Die ontbreekt. Noch uit de berichtgeving van de commissie, noch uit de reactie van de ministers, noch uit de daarin opgenomen reacties van de politie is enige urgentie te destilleren. Vinden we dat dan collectief niet erg?

De commissie Hendriks heeft haar rapport aangeboden daags voor het kerstreces. Het is een feit van algemene bekendheid dat als het doel is geen aandacht te genereren, dat een prima moment is. In het interview dat de voorzitter en naamgever van de commissie in de Volkskrant⁶⁷ gaf wordt de nadruk gelegd op hetgeen de commissie *niet* heeft vastgesteld:

‘Er zijn geen bewijzen dat georganiseerd ritueel kindermisbruik in Nederland voorkomt.’ Dit concludeert een commissie onder leiding van hoogleraar Jan Hendriks. ‘Mensen lezen zulke verhalen op internet en verweven die met hun eigen ervaringen.’ Ook verwijst Hendriks in dit interview naar het monster van Loch Ness.

Hiermee roept Hendriks het beeld op van slachtoffers die niet weten wat ze zeggen en/of die verhalen verzinnen. De commissie Hendriks heeft de eigen opdracht uitgebreid en over het uitgebreide deel concludeert de commissie dat hiervoor de slachtoffers de enige bron zijn. De eigenlijke opdracht, waar de commissie bevestigend over concludeert, wordt hierdoor op de achtergrond geschoven en mist daardoor kracht en urgentie. Bij grensoverschrijdend gedrag bij The Voice opent de nos het achtuurjournaal ermee. Aan de conclusie ten aanzien van het bestaan van georganiseerd gewelddadig seksueel misbruik van kinderen in Nederland wordt nauwelijks aandacht besteed. Het is ook opvallend dat Hendriks in het interview bij de Volkskrant uitgebreid over de zaak Lisa vertelt, zulks terwijl die zaak niet in zijn onderzoek is meegenomen en hij evident onjuist en suggestief over die zaak verklaart. Ook over de Argos-uitzending in de zaak Lisa verklaren Hendriks en lid van de commissie, Slotboom, waarbij zij opmerken een tegengeluid te hebben gemist. Het is vreemd dat deze zaak zoveel aandacht krijgt in dit interview terwijl de commissie, ondanks uitdrukkelijk verzoek daartoe van de Stichting, deze zaak niet in het onderzoek wilde betrekken. Het is ook duidelijk uit hetgeen de commissieleden zeggen, dat zij deze zaak inhoudelijk niet kennen.

Er is een aantal slachtoffers dat te kennen heeft gegeven dat naar aanleiding van hun aangifte de LEBZ was ingeschakeld. Het enige advies dat bekend is, is het advies in de zaak Lisa. En dat advies is aantoonbaar onhoudbaar. Het is buitengewoon treurig dat, ondanks de duidelijke, zij het verstopte, constatering van de Cie Hendriks, noch de Cie Hendriks, noch het LEBZ-rapport, noch de ministers de vraag opwerpen hoe het kan dat geen enkele zaak van deze vorm van georganiseerd gewelddadig seksueel misbruik van kinderen door de LEBZ positief is beoordeeld.

De Stichting heeft eerder aanbevelingen gedaan om het georganiseerde gewelddadige seksueel misbruik van kinderen te benaderen als mensenhandel, als een ‘haaldelict’ en niet als een

⁶⁷ <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/commissie-hendriks-georganiseerd-misbruik-bestaat-maar-geen-bewijzen-voor-satanische-rituelen~b2b39345/?referrer=https://www.google.com/>

'brenghdelict'. Uit het rapport van de Cie Hendriks wordt ook duidelijk dat er vaak overeenkomsten met mensenhandel zijn; er wordt veel geld mee verdiend, de kinderen worden verkocht voor seksuele diensten en de afbeeldingen die van het seksueel geweld worden gemaakt leveren veel geld op. De aanpak van mensenhandel wordt vaak gekenmerkt door drie P's: prevention, prosecution en protection. Preventie, vervolging en berechting en bescherming van slachtoffers. Landen worden beoordeeld⁶⁸ op deze drie onderdelen als het gaat om hun aanpak van mensenhandel. Het zou goed zijn als deze ijkpunten ook zouden worden gebruikt voor de aanpak van deze vorm van georganiseerde criminaliteit.

Het onderzoek naar het functioneren van de LEBZ is gestart omdat er discussie was over de werkwijze van de LEBZ in de politiek, de media en de wetenschap. Onder andere therapeuten/behandelaars en slachtoffers van zedendelicten zijn ontevreden over de betrouwbaarheid en objectiviteit van de LEBZ en geven aan geen vertrouwen meer hierin te hebben (p. 9, LEBZ-rapport). Uiteindelijk worden de slachtoffers en therapeuten weggezet als indirect betrokkenen, onwetend over de werkwijze van de LEBZ en onvoldoende op de hoogte van de juridische mogelijkheden van de LEBZ. Noch de Commissie Hendriks, noch de onderzoeker naar de werkwijze van de LEBZ, noch de ministers nemen de slachtoffers serieus.

Beide rapporten kunnen gezamenlijk slechts tot de conclusie leiden dat de LEBZ dient te worden afgeschaft. Immers de LEBZ-medewerkers en adviseurs zijn weliswaar overtuigd van hun eigen expertise maar zij doen dit werk

- op een oncontroleerbare wijze
- met een niet-gevalideerde methode, en,
- ondanks toegenomen kennis over de omvang van seksueel misbruik van kinderen, substantiële en gedocumenteerde veranderingen in het perspectief op verklaringen van slachtoffers van seksueel misbruik, al bijna 25 jaar met hetzelfde doel en op dezelfde wijze.

Het LEBZ-rapport maakt dit meer dan duidelijk. Daarnaast is het onverklaarbaar dat de LEBZ, ondanks de constatering van de commissie Hendriks ten aanzien van het bestaan van georganiseerd gewelddadig seksueel misbruik van kinderen, gekoppeld met het feit dat de LEBZ de organisatie is die geacht wordt deze zaken op waarde te schatten, nimmer over een dergelijke zaak positief hebben geadviseerd. Dan zijn zij voor deze groep slachtoffers een onneembare barrière.

De toegang tot het recht voor slachtoffers van seksueel geweld en in het bijzonder van hen die als kind in georganiseerd verband gewelddadig zijn misbruikt schiet dan ook te kort. De grote lijn in de benadering van deze slachtoffers is ongeloof. Dat ongeloof leidt tot gebrekkige opsporing. Als de LEBZ wordt ingeschakeld wordt hun verhaal als ongeloofwaardig afgedaan. Uit het LEBZ-rapport blijkt duidelijk dat de LEBZ geen voorstander is van een slachtoffergerichte benadering. De Cie Hendriks noemt verklaringen van ruim 20 slachtoffers één bron en geeft aan dat indien meerdere slachtoffers dezelfde (hooggeplaatste) daders aanwijzen, zij dat wellicht van internet hebben gehaald.

68 GRETA, Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings, Raad van Europa; Het Trafficking In Persons (TIP) rapport van het State Department van de Verenigde Staten.

Het kan ook anders. In het Parool van 17 augustus 2023⁶⁹ wordt melding gemaakt van onderzoek naar een aanrander op een fatbike en met een ‘spinnensmoes’. In totaal zestien zaken worden door de politie onderzocht. Geen van deze slachtoffers was getuige bij de aanranding van een ander slachtoffer. Het waren allemaal één op één meldingen. Op 31 juli 2023 werd voor het eerst melding gemaakt in het Parool⁷⁰ van een aanrander met een ‘spinnensmoes’ op een fatbike. Een verdachte werd aangehouden en er kwamen nog elf meldingen binnen. Naar aanleiding van individuele meldingen, die een gelijksoortig feit betreffen, met delfde kenmerken, doet de politie grootscheeps onderzoek, en terecht. Zonder enige twijfel zullen te zijner tijd deze individuele verklaringen bijdragen aan het bewijs van de individuele strafbare feiten. Met andere woorden, het feit dat een ander slachtoffer door dezelfde dader ook is aangerand, draagt bij aan het bewijs dat dit een volgend slachtoffer ook is overkomen. Deze slachtoffers wordt, ook terecht, niet tegengeworpen dat zij het verhaal in de krant hadden kunnen lezen en dat hun verklaring daarom geen bewijskracht kan hebben.

Waarom zien de politie, de onderzoekers van de LEBZ en de commissie Hendriks dan geen verband tussen de verklaringen van de slachtoffers van georganiseerd gewelddadig misbruik? Wat is er anders aan zestien slachtoffers die verklaren door een man op een fatbike met een ‘spinnensmoes’ te zijn aangerand, dan zestien slachtoffers die verklaren door dezelfde persoon of personen seksueel te zijn misbruikt? Waarom wel een grootscheeps politieonderzoek naar de fatbike en niet naar bij naam genoemde personen of specifieke omstandigheden? In het eerste geval leidt dat tot het aanhouden van een verdachte in het tweede geval worden zestien gelijksoortige verklaringen weggezet als één bron en dus geen bron.

De beslissing ten aanzien van opsporing en vervolging ligt feitelijk bij één instantie (het openbaar ministerie) en een procedure op grond van artikel 12 sv. kent ook slechts één instantie. Het zou goed zijn om te onderzoeken hoe de positie van slachtoffers binnen de opsporings- en vervolgingshandelingen zou kunnen worden versterkt.

De ministers hebben in hun brief van 30 juni 2023 aan de Tweede Kamer op zeker vijf punten de Kamer onjuist dan wel onvolledig geïnformeerd. Op belangrijke punten worden conclusies van de Cie Hendriks apert onjuist weergegeven. Het is niet duidelijk waarom dit is. De ministers lijken in de laatste alinea van hun brief afstand te nemen van het rapport van de Cie Hendriks. Ook lijken zij geen eigen verantwoordelijkheid te voelen inzake het bestaan van de ondermijnende criminaliteit zoals door de Cie Hendriks beschreven, noch verantwoordelijkheid voor de aanpak of voor de evidente tekortkomingen in de aanpak door de politie.

De cijfers van seksueel misbruik van kinderen in Nederland zijn al jaren onrustbarend. 50% van de meisjes en 20% van de jongens maakt een strafbare vorm van fysiek seksueel geweld mee voor hun achttiende verjaardag.⁷¹ En niettemin heeft Nederland een Expertise Groep opgetuigd die als voornaamste doel heeft *‘om onjuiste beschuldigingen op het gebied van seksueel misbruik te herkennen en daarmee onterecht beschuldigen te beschermen tegen vervolging’* met als be-

69 <https://www.parool.nl/amsterdam/nog-eens-elf-vrouwen-en-meisjes-melden-zich-in-zaak-aanrander-met-fatbike-en-spinnensmoes~b5e1faa1/>

70 <https://www.parool.nl/amsterdam/28-jarige-amsterdammer-aangehouden-voor-aanrandingen-in-amsterdam-zuidoost-en-amstelveen~b3210b763/>

71 Kerncijfers Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen, <https://www.augeo.nl/-/media/Files/Onderzoeken/Kerncijfers-en-inzichten-mensenhandel-en-seksueel-geweld-tegen-kinderen.ashx>

langrijke reden dat de discussie in de rechtszaal deskundigen, rechtspsychologen en anderen, het vaak niet eens waren over het waarheidsgehalte van verklaringen van slachtoffers. De meerwaarde van de LEBZ werd gezien in het feit dat, door in een vroeger stadium te beoordelen of een aangifte al dan niet op waarheid berustte, deze discussie buiten de rechtszaal kon worden afgedaan.⁷² Het moge duidelijk zijn dat daarmee de rechten van slachtoffers, zeker zoals deze nu in EU-verband zijn vastgesteld, met voeten worden getreden.

De Kinderombudsman heeft meegelezen met het rapport van de Commissie Hendriks maar heeft zich niet publiekelijk uitgelaten over de constatering van de Cie Hendriks. De Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen heeft in haar bericht van 7 september 2023⁷³ kort verwezen naar de bevindingen van de Cie Hendriks en deze schokkend genoemd. Over het LEBZ-rapport hebben geen van beide zich uitgelaten. Het zou voor de hand hebben gelegen indien de Kinderombudsman of de Nationaal Rapporteur, of beide, zich stevig(er) hadden uitgesproken over de noodzaak tot een robuuste aanpak van het door de Cie Hendriks geconstateerde georganiseerde gewelddadige seksueel misbruik van kinderen, inclusief een slachtoffergerichte benadering.

Het wordt tijd om de bescherming van kinderen tegen seksueel geweld centraal te stellen.⁷⁴ En daarmee ook het belang van bescherming van de kinderen die slachtoffer zijn, werden of waren van georganiseerd gewelddadig seksueel misbruik.

72 Reactie LEBZ op vragen van redactie Argos dd. 27 juni 2020, <https://www.vpro.nl/argos/lees/nieuws/2020/reactie-LEBZ-op-onderzoek-ritueel-misbruik.html>

73 <https://www.nationaalrapporteur.nl/actueel/nieuws/2023/09/07/meer-lef-en-ambitie-nodig-in-aanpak-mensenhandel-en-seksueel-geweld-tegen-kinderen>

74 SDG's 5.2 en 16.1.